

Finanstilsynet

Rapport om bonus i livsforsikring

KAPITEL 1. INDLEDNING.....	3
1.1 Udvalgets opgaver og sammensætning.....	4
1.2 Udvalgets arbejde.....	4
KAPITEL 2. DEFINITION AF BONUS SAMT RELATEREDE BEGREBER.....	6
2.1 Forsikringer med ret til bonus.....	6
2.2 Forsikringsaftalernes ret til bonus.....	7
2.3 Det beregnings- og fordelingsmæssige kontributionsprincip.....	8
2.4 Det beregningsmæssige kontributionsprincip.....	9
2.5 Det fordelingsmæssige kontributionsprincip.....	10
2.6 Bonusberegning og -fordeling.....	12
2.7 Livsforsikringsvirksomhedernes overordnede bonusprincipper.....	12
2.7.1 Tilbagebetaling af for meget indbetalt præmie.....	13
2.7.2 Ugaranterede ydelser på realistisk grundlag.....	13
KAPITEL 3. BONUSANVENDELSE.....	14
3.1 Reguleringsbestemmelser.....	14
3.2 Anvendelsesmetoder.....	14
3.3 Eksempler på såvel historiske som aktuelle bonustyper.....	15
3.3.1 Depot/kontobonus.....	15
3.3.2 Variationer af depot/kontobonus.....	15
3.3.3 Ugaranterede ydelser baseret på realistiske forudsætninger.....	16
3.3.4 Klassiske bonustyper.....	16
3.4 Tegningsgrundlag for bonustillægsforsikringer.....	17
3.5 Garantier og bonus.....	18
3.6 Midlertidige bonusforanstaltninger.....	19
3.7 Særlige bonushensættelser.....	20
3.7.1 Lovgrundlag.....	20
3.7.2 Aftalemæssigt grundlag.....	21
3.7.3 Opbygning af særlige bonushensættelser.....	22

KAPITEL 4. OFFENTLIGRETLIG REGULERING AF BONUSRELATEREDE FORHOLD	23
4.1 Hjemmel.....	23
4.2 Bonusregulativet.....	24
4.3 Spændvidden i anvendte bonusregulativer.....	25
KAPITEL 5. DEN AFTALERETLIGE REGULERING AF BONUS.....	27
5.1 Aftalerne og aftaleretten.....	27
5.2 Spændvidden i aftalebestemmelserne vedrørende bonusanvendelse m.v.....	27
5.3 Særlige forhold for arbejdsmarkedspensioner med mere end to aftalparter.....	30
5.4 Livsforsikringsvirksomhedernes råderum.....	30
5.5 Den hidtidige praksis ved domstole o.lign.....	31
KAPITEL 6. GRÆNSEFLADERNE MELLEML DET AFTALERETLIGE OG OFFENTLIGRETLIGE OMRÅDE.....	36
6.1 Lovgivningens udgangspunkt.....	36
6.2 Hvornår skal Finanstilsynet foretage en vurdering af aftalerne?.....	37
6.3 Urimelige aftalevilkår i forsikringsaftalerne.....	38
6.3.1 Overtrædelse af god skik.....	38
6.3.2 Urimelige aftalevilkår i forbindelse med anmeldelserne efter FIL §§ 20 og 21.....	39
6.4 Sammenfatning.....	40
Bilag 1 Lov om finansiel virksomhed §§ 20 og 21.....	43
Bilag 2 Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 71 af 30. januar 2003 om kontributionsprincippet.....	44
Bilag 3 Finanstilsynets afgørelse af 18. december 2001.....	47
Bilag 4 Finanstilsynets afgørelse af 26. oktober 2001.....	48
Bilag 5 Finanstilsynets afgørelse af 6. februar 2002.....	51
Bilag 6 Finanstilsynets afgørelse af 26. marts 2004 vedr. tegningsgrundlag for bonustillægspolisforsikringer.....	53
Bilag 8 Indholdet af Finanstilsynets brev af 2. maj 2001 til Forsikring & Pension.....	56
Bilag 9 Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 609 af 14. juli 1995 om information fra forsikringsselskabet til forsikringstager ved indgåelse af livsforsikringsaftale.....	57

Kapitel 1. Indledning

1.1 Udvalgets opgaver og sammensætning

Det Finansielle Virksomhedsråd besluttede på sit møde den 17. december 2001, at Finanstilsynet og Forsikring & Pension i fællesskab skulle foretage en generel drøftelse af spørgsmål vedrørende bonus i livsforsikring. På baggrund af drøftelserne skulle udarbejdes en rapport, hvori de grundlæggende principper for bonus blev beskrevet.

På baggrund af drøftelserne afgiver udvalget denne rapport. Hensigten er, at rapporten vil kunne bidrage til den faglige baggrund for fremtidige beslutninger om bonusrelaterede spørgsmål i såvel livsforsikringselskaber og pensionskasser som hos myndighederne. Finanstilsynet kan ikke træffe afgørelser i konkrete sager alene ud fra indholdet af denne rapport.

Der er under udvalgets arbejde sket en løbende ændring af sammensætningen. Ved arbejdets afslutning bestod udvalget af følgende:

Fra Forsikring & Pension:

Vicedirektør Carsten Andersen (F&P)
Afdelingsdirektør Marianne Klausen (Danica)
Direktør Helen Kobæk (Pen-Sam)
Ansvarshavende aktuar Flemming Windfeld (PFA)
Kontorchef Anne Seiersen (F&P)

Fra Finanstilsynet:

Vicedirektør Peter Sylvest Larsen
Kontorchef Charlotte Møller
Vicekontorchef Inge Jessen
Finansinspektør Niels Hagelberg
Specialkonsulent Heidi Jensen

1.2 Udvalgets arbejde

Udvalget har indledningsvis beskrevet retten til bonus, således som denne følger af regelsættet i lov om finansiel virksomhed. Udvalget er på denne baggrund nået til enighed om en fælles definition af bonus. Udvalget har dog samtidig måtte konstatere, at den hidtidige praksis i livsforsikringselskaber og tværgående pensionskasser (livsforsikringsvirksomheder) ikke i alle tilfælde har været i overensstemmelse med den definition, der nu er opnået enighed om.

Et væsentligt resultat af drøftelserne er en afklaring af betydningen af de reguleringer, som de indgåede forsikringsaftaler er underlagt. Der skelnes i rapporten mellem den offentligretlige regulering af bonusrelaterede forhold, som udøves via Finanstilsynets tilsyn med bl.a. de anmeldte tekniske grundlag m.v., og den aftaleretlige regulering af de civilretlige forhold mellem livsforsikringsvirksomhederne og forsikringstagere.

Det slås fast, at de anmeldte tekniske grundlag m.v. alene kan indeholde de forhold, som tilsynet ifølge loven skal påse er rimelige og betryggende. Anmeldte bonusregulativer kan eksempelvis ikke indeholde regler for bonusanvendelse. Bonusanvendelsen er således et aftaleretligt forhold mellem den enkelte livsforsikringsvirksomhed og den enkelte forsikringstager.

Finanstilsynet skal i visse sammenhænge, som led i den offentligretlige regulering, vurdere forsikringsaftalernes indhold. Finanstilsynet kan derfor i denne forbindelse undersøge forsikringsaftalerne. Det kan ikke siges præcist, hvornår dette skal ske, og hvor langt ned i aftalegrundlaget undersøgelsen skal gå. Dette må afhænge af de konkrete omstændigheder.

Såfremt Finanstilsynet konstaterer, at en livsforsikringsvirksomhed ikke overholder sine aftalemæssige forpligtelser, eller hvis Finanstilsynet bliver opmærksomt på urimeligheder i aftalegrundlaget, kan Finanstilsynet – ud over den specifikke handling, som er beskrevet i den bestemmelse, som forholdet omhandler – reagere efter reglerne om god skik, reglerne om information til forsikringstagerne samt eventuelt de generelle regler om påbud af nødvendige foranstaltninger.

Ved en overtrædelse af god skik-reglen kan Finanstilsynet give påbud om forholdets berigtigelse. I øvrige tilfælde er det ikke angivet, at Finanstilsynet kan gribe ind i forholdet mellem livsforsikringsvirksomheden og forsikringstagerne.

Såfremt Finanstilsynet konstaterer urimeligheder i aftalegrundlaget i forbindelse med behandling af anmeldelser modtaget i medfør af FIL § 20, eller Finanstilsynet konstaterer en overtrædelse af FIL § 56 og den tilhørende informationsbekendtgørelse, vil det som udgangspunkt give anledning til, at Finanstilsynet påbyder livsforsikringsvirksomheden øgede hensættelser. Finanstilsynet vil alene gribe ind i de økonomiske mellemværender mellem forsikringstagerne og en livsforsikringsvirksomhed under særlige omstændigheder. Det enkelte, særlige tilfælde må vurderes konkret. En sådan konkret afgørelse vil bero på en juridisk fortolkning af bestemmelserne, hvor det ledende hensyn vil være, at Finanstilsynets primære opgave er at medvirke til, at de finansielle virksomheder lever op til deres forpligtelser.

Udvalget har i rapporten særskilt gennemgået mulighederne for anvendelse af det nye kapitaldækningsinstrument særlige bonushensættelser samt vurderet mulighederne for anvendelse af midlertidige bonusforanstaltninger i de situationer, hvor den enkelte livsforsikringsvirksomhed vurderer, at der ikke er basis for at tilskrive bonus til forsikringstagerne. Som led i disse drøftelser er der enighed om, at Finanstilsynet ikke har hjemmel til at give livsforsikringsvirksomhederne mulighed for at handle i strid med indgåede forsikringsaftaler. Da Finanstilsynets brev til alle livsforsikrings-selskaber og tværgående pensionskasser af 2. maj 2001 om midlertidige bonusforanstaltninger kan opfattes som en tilladelse til, at livsforsikringsvirksomhederne ensidigt kan ændre i aftalte vilkår, har Finanstilsynet besluttet at udsende et nyt brev, hvori det præciseres, at når livsforsikringsvirksomhederne tilskrives bonus til forsikringstagerne, skal denne bonus anvendes i overensstemmelse med forsikringsaftalen, uanset om dette fører til, at livsforsikringsvirksomheden vælger at tilskrive en mindre bonus til forsikringstagerne.

Udvalget har afholdt 13 møder i perioden november 2002 – juni 2004.

Kapitel 2. Definition af bonus samt relaterede begreber

2.1 Forsikringer med ret til bonus

Det i denne rapport anførte gælder generelt for livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser, medmindre andet direkte fremgår af teksten. Livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser benævnes i rapporten livsforsikringsvirksomheder.

Ved indgåelse af en livsforsikringsaftale overtager en livsforsikringsvirksomhed mod en præmie en økonomisk risiko for en begivenheds eventuelle indtræden. Begivenheden skal være knyttet til forsikringstageren eller en andens levetid eller helbred. Livsforsikringsvirksomheden hæfter for opfyldelsen af de aftaler, som livsforsikringsvirksomheden indgår med de enkelte forsikringstagere.

Ved indgåelse af en livsforsikringsaftale skal præmien på forsikringen efter loven fastsættes betryggende, således at der er stor sikkerhed for, at livsforsikringsvirksomheden ved forsikringsydelsens forfaldstidspunkt(er) har tilstrækkelige midler til opfyldelse af aftalen. Forsikringstageren betaler som regel en forsigtig fastsat præmie for forsikringen i forhold til nutidsværdien af de aftalte forsikringsydelser, og på baggrund heraf anses det for rimeligt, at forsikringstageren får andel i det overskud, der kan forventes under aftalens løbetid.

En livsforsikringsvirksomhed, som baserer præmieberegningen på realistiske forudsætninger (f.eks. livrenter uden ret til bonus), er modsætningsvis ikke forpligtet til at give forsikringstagerne andel i et eventuelt overskud på forsikringen. Sådanne aftaler kombineres typisk med ugaranterede præmier – det vil sige, at ydelser, der beregnes på grundlag af fremtidige præmier, ikke er garanterede. Disse aftaler skal ligesom livsforsikringsaftaler med ret til bonus være betryggende og rimelige over for forsikringstagerne. Livsforsikringsvirksomheder, som har valgt at indgå sådanne aftaler, kan vælge at give forsikringstagerne bonus, hvis det under forsikringsaftalens løbetid viser sig, at livsforsikringsvirksomheden har haft et overskud på forsikringerne.

Principperne for beregning af præmien på en livsforsikring fremgår af livsforsikringsvirksomhedernes tekniske grundlag, som skal anmeldes til Finanstilsynet. Det tekniske grundlag indeholder bl.a. sandsynlighed for invaliditet, antagelser om dødelighed, administrationsomkostninger og en grundlagsrentesats. Beregningselementerne anvendes til, på grundlag af de aftalte præmier, at beregne størrelsen af de aftalte ydelser.

For forsikringer, der er indgået med ret til bonus, er der ingen sikkerhed for, at der rent faktisk opstår overskud i forsikringens løbetid. Det er derfor ikke muligt på tegningstidspunktet præcist at definere værdien af det overskud, forsikringstageren har ret til. I de senere år har den økonomiske udvikling medført, at de præmier, der for år tilbage var forsigtigt fastsat, i dag viser sig at være utilstrækkelige i den forstand, at livsforsikringsvirksomhederne har været nødsaget til at foretage ekstrahensættelser på indgåede forsikringsaftaler for at sikre, at de kan opfylde aftalerne.

De overordnede regler om anmeldelse og indhold af det tekniske grundlag findes i §§ 20 og 21 i lov om finansiel virksomhed (FIL)¹. Indholdet af FIL §§ 20 og 21 er gengivet i bilag 1. FIL § 20, stk. 1, nr. 3, indeholder en bestemmelse om, at reglerne for beregning og fordeling af realiseret resultat til forsikringstagerne og andre berettigede efter forsikringsaftalerne skal anmeldes til Finanstilsynet. Efter lovens § 21, stk. 1, skal de anmeldte regler være betryggende og rimelige, og af stk. 2 følger,

¹ Lovbekendtgørelse nr. 1268 af 19. december 2003 af lov om finansiel virksomhed.

at de anmeldte regler for beregning og fordeling af realiseret resultat skal være præcise og klare og føre til en rimelig fordeling.

Begrebet bonus anvendes ikke i FIL §§ 20 og 21, men disse regler regulerer utvivlsomt livsforsikringsvirksomhedernes disponering af det realiserede resultat. Dette følger bl.a. af bemærkningerne til § 21, stk. 2², hvoraf det fremgår, at:

"Efter stk. 2 skal reglerne for fordeling af selskabets realiserede resultat være formuleret så det klart og præcist fremgår, hvorledes det realiserede resultat anvendes til fordeling imellem de enkelte forsikringer, til henlæggelse til forsikringsbestanden som sådan (kollektivt bonuspotentiale o.lign.) og til egenkapital m.m. Fordelingen af selskabets realiserede resultat skal endvidere være rimelig i forhold til de berettigede parter. Hermed fastslås, at udgangspunktet for fordelingen af det realiserede resultat er det såkaldte kontributionsprincip, hvorefter det realiserede resultat fordeles blandt de berettigede parter efter de forhold, hvori de har bidraget til overskuddsdannelsen. Den del af selskabets realiserede resultat, der herefter tilfalder forsikringstagerne (bonus), skal frigives på rimelig vis under forsikringsaftalens løbetid."

Bestemmelserne i FIL §§ 20 og 21 sammenholdt med lovbemærkningerne viser, at det alene er midler, der af det realiserede resultat er fordelt til forsikringsbestanden, der er bonus. Lovbemærkningerne er ikke præcise for så vidt angår brugen af begrebet bonus og skelner således ikke mellem henlæggelser til kollektivt bonuspotentiale og den tilskrivning, den enkelte forsikringstager får.

Bekendtgørelse FN 303 af 20. oktober 2003 om livsforsikringsselskabers og tværgående pensionskassers årsregnskaber (regnskabsbekendtgørelsen) omhandler på forskellig vis bonusbegrebet. Regnskabsbekendtgørelsen definerer i §§ 29, 31 og 32 forskellige passivposter, der alle kaldes "forpligtelser til at yde bonus" eller "bonusforpligtelser". Disse poster omfatter Bonuspotentiale på fremtidige præmier, Bonuspotentiale på fripolicydelser, Kollektivt bonuspotentiale og Særlige bonushensættelser. Regnskabsbekendtgørelsen er udstedt i henhold til kapitlet i lov om forsikringsvirksomhed om årsregnskab³ og indgår således som en del af det regelsæt, der gennem måling af forpligtelser og aktiver gør det muligt at føre tilsyn med, at forholdene i livsforsikringsvirksomhederne er betryggende. Bonus er ikke et regnskabsmæssigt begreb. Regnskabsbekendtgørelsen udstikker regler for værdiansættelsen af forskellige typer af forpligtelser, men den definerer ikke i sig selv forpligtelserne. Størrelsen af posterne er udtryk for et øjebliksbillede og størrelserne ændres løbende og kan også falde.

2.2 Forsikringsaftalernes ret til bonus

Begrebet bonus er i praksis ikke blevet anvendt entydigt. Der er ikke hidtil blevet skelnet mellem den ideelle "ret til bonus" og denne rets faktiske værdi, når den udmøntes gennem fordeling af bonus til de enkelte forsikringstagere. Retten til bonus er en rettighed, der kun kan værdiansættes løbende, idet værdien af denne ret for forsikringstageren afhænger af livsforsikringsvirksomhedens løbende realiserede resultat, og hvordan livsforsikringsvirksomheden udøver sin forpligtelse til at fordele dette mellem de berettigede parter. Kollektivt bonuspotentiale er udtryk for den del af det realiserede resultat, der er henlagt til kollektivet af forsikringstagere med henblik på fremtidig fordeling til den enkelte forsikringstager. Genkøber en forsikringstager sin forsikring, har den pågældende ikke krav på midler, der er indeholdt i kollektive reserver. Praksis kan derfor beskrives

² Lovforslag L 176 fremsat den 12. marts 2003.

³ Kapitel 14 i bekendtgørelse af lov om forsikringsvirksomhed (lovbekendtgørelse nr. 1267 af 19. december 2003).

sådan, at hvis man udtræder af kollektivet, tager man ikke en del af disse kollektive reserver og den dertil knyttede potentielle fremtidige bonus med. Parallelt hermed skal man ikke "medbringe" en andel kollektive reserver, når man indtræder i en ny ordning, for at være berettiget til at få andel i de allerede opsparede kollektive reserver.

Den umiddelbare værdi for forsikringstageren af, om realiseret resultat fordeles til Kollektivt bonuspotentiale eller til den pågældendes forsikring, kan være forskellig, og det ikke er muligt generelt at konkludere, hvad der i det lange løb tjener forsikringstageren bedst.

Bonus i henhold til de indgåede forsikringsaftalers rettigheder herom kan defineres som de midler, som – ud over de aftalte ydelser – anvendes til opfyldelse af forsikringsaftalen. Bonus er således det beløb, der fordeles til den enkelte forsikring i henhold til fordelingsreglerne i det anmeldte bonusregulativ eller lignende.

En ufravigelig egenskab ved bonus er, at bonus er individualiseret. Kollektivt bonuspotentiale er ikke bonus, men i stedet midler, der fremover kan anvendes til bonus, særlige bonushensættelser, til ekstrahensættelser, hvis grundlaget viser sig at være ubetryggende, eller til at dække tab på investeringer.

Det kan forekomme, at en livsforsikringsvirksomhed må styrke livsforsikringshensættelserne som følge af øget risiko eller ændret opgørelsesrente. Styrkelsen skal være med til at sikre de garanterede ydelser. Såfremt styrkelsen ikke i sig selv medfører en forhøjelse af de garanterede ydelser, vil der ikke være tale om bonus i henhold til ovenstående definition. Dette på trods af, at der kan være tale om en forhøjelse af nutidsværdien af den enkeltes forsikring.

Historisk har man ikke foretaget en så klar sondring mellem bonus og styrkelse. Livsforsikringsvirksomheder har i nogle tilfælde anvendt betegnelsen bonus, hvor der i henhold til ovenstående definition ikke er tale om bonus. Se f.eks. eksempel 12 i afsnit 5.2.

2.3 Det beregnings- og fordelingsmæssige kontributionsprincip

Fordelingen af realiseret resultat tager udgangspunkt i kontributionsprincippet, hvorefter resultatet fordeles blandt de berettigede parter efter de forhold, hvori de har bidraget til det, jf. lovbemærkningerne til FIL § 21, stk. 2, og kontributionsbekendtgørelsen⁴. Bekendtgørelsen er en nedskrivning af kontributionsprincippet, som led i bestræbelserne på at øge gennemsigtigheden af reglerne på livsforsikringsområdet. Kontributionsbekendtgørelsen er vedlagt som bilag 2.

Kontributionsprincippet opdeles i det beregningsmæssige kontributionsprincip, der vedrører fordelingen af resultatet mellem ejerne og forsikringstagerne, og det fordelingsmæssige kontributionsprincip, der vedrører fordelingen af bonusmidlerne mellem forsikringstagerne indbyrdes. Rapporten følger denne opdeling.

Kontributionsprincippet finder anvendelse, såfremt parterne ikke har aftalt andet. Kontributionsprincippet viger således for aftaler om, at det realiserede resultat beregnes og fordeles efter andre principper, jf. § 1 i kontributionsbekendtgørelsen. De anmeldte regler skal dog under alle omstændigheder være forenelige med rimelighedsprincippet i FIL § 21.

⁴ Finanstilsynet bekendtgørelse nr. 71 af 30. januar 2003 om kontributionsprincippet. Bekendtgørelsen er udstedt i medfør af §§ 30 og 31 i lov om forsikringsvirksomhed. Den 1. januar 2004 er reglerne i §§ 30 og 31 i lov om forsikringsvirksomhed ophævet og afløst af de tilsvarende bestemmelser i §§ 20 og 21 i FIL.

2.4 Det beregningsmæssige kontributionsprincip

Udgangspunktet for fordelingen af det realiserede resultat mellem egenkapitalen og forsikringstagerne er som nævnt det beregningsmæssige kontributionsprincip. Der er ikke krav om, at beregningen og fordelingen af årets resultat mellem egenkapitalen og forsikringstagerne skal fremgå af forsikringsaftalen. Disse forhold reguleres af det offentligtretlige regelsæt.

Det beregningsmæssige kontributionsprincips rækkevidde for livsforsikringsselskaberne blev først i 1996 generelt klarlagt af Forsikringsrådet, jf. Finanstilsynets beretning for 1996, s. 149-150. For de tværgående pensionskasser har Finanstilsynet vurderet, at princippet først ved udstedelsen af kontributionsbekendtgørelsen med sikkerhed finder anvendelse, jf. Finanstilsynets principielle afgørelse af 18. december 2001 (bilag 3). Der har således gennem tiderne hersket en vis tvivl om princippet anvendelsesområde, men det er nu fastslået, at princippet gælder for både livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser.

De nærmere regler om det beregningsmæssige kontributionsprincip findes i kontributionsbekendtgørelsens § 4, der fastsætter følgende:

"§ 4. Den del af det realiserede resultat, der tilfalder bestanden af forsikringer, jf. § 3, stk. 1, skal, jf. § 31, stk. 2, i lov om forsikringsvirksomhed, beregnes således, at bestanden af forsikringer tildeles en andel af det realiserede resultat, som er rimelig i forhold til, hvorledes bestanden har bidraget til dette resultat.

Stk. 2. Selskabet skal i henhold til § 30, stk. 1, nr. 3, i lov om forsikringsvirksomhed til Finanstilsynet anmelde regler for beregning af den del af det realiserede resultat, der tilfalder egenkapitalen. Afkast af særlige bonushensættelser af type B behandles lige som egenkapital.

Stk. 3. Ved anmeldelse efter § 4, stk. 2, skal selskabet opdele egenkapitalens andel af det realiserede resultat i en andel relateret til forrentning af egenkapitalen, og en andel som afspejler omfanget af den risiko, som påhviler egenkapitalen. Det skal i anmeldelsen begrundes, hvorledes det anmeldte er rimeligt i forhold til den risiko, der påhviler egenkapitalen.

Stk. 4. Ved beregningen af andelen af det realiserede resultat til forsikringsbestanden henholdsvis egenkapitalen skal der tages hensyn til den tilførsel til de forsikringsmæssige hensættelser, der allerede er foretaget i perioden som følge af de antagelser med hensyn til rente, risiko og administrationsomkostninger, der er indeholdt i grundlaget for beregning af præmierne.

Stk. 5. Der må ikke ske en systematisk omfordeling af betydelig økonomisk størrelse mellem forsikringerne. Der må ikke fordeles en højere andel til egenkapitalen under hensyn til den risiko, som påhviler denne, jf. stk. 3, eller under hensyn til, at egenkapitalen tidligere har fået en lavere andel, end den kunne tilkomme efter stk. 2, med mindre denne højere andel tilsammen med de beløb, der fordeles til forsikringsbestanden i overensstemmelse med stk. 1, kan rummes i et positivt realiseret resultat for året.

Stk. 6. Forsikringsvirksomhedens anmeldelse efter § 4, stk. 2, kan indeholde regler, hvorefter tildelingen af egenkapitalens andel af det realiserede resultat ses over en årrække. Det skal i så fald fremgå af anmeldelsen, hvorledes selskabet vil forholde sig, såfremt årets realiserede resultat ikke har en størrelse, der muliggør, at egenkapitalen kan få den andel af det realiserede resultat, som principperne tilsiger. Såfremt selskabet er berettiget til efterfølgende at rette op på fordelingen, skal anmeldelsen indeholde regler for, hvorledes denne genopretning sker, og for hvilken forrentning egenkapitalens tilgodehavende er berettiget til."

Hovedreglen efter det beregningsmæssige kontributionsprincip er, at forsikringstagerne tildeles en andel af det realiserede resultat, som er rimelig i forhold til, hvorledes forsikringstagerne har bidraget til resultatet. I rimelighedsvurderingen indgår, at egenkapitalen kan opnå et såkaldt driftsherretillæg, der afspejler omfanget af den risiko, som påhviler egenkapitalen. Forrentningen af egenkapitalen kan således isoleret set i forhold til et eventuelt "investeringsfællesskab" med forsikringstagerne ikke udgøre en større procentdel end den, som forsikringstagerne får. Det tillæg, egenkapitalen kan få mere end forsikringstagerne, skal således være konkret begrundet i risikoen for et underskud vedrørende de forpligtelser, der påhviler egenkapitalen.

I en situation, hvor livsforsikringsvirksomheden får et negativt realiseret resultat, gælder det beregningsmæssige kontributionsprincip fortsat, og det negative realiserede resultat skal deles under hensyntagen til, hvorledes egenkapitalen og forsikringstagerne har bidraget hertil.

Det fremgår af de gældende regler, at egenkapitalens mulighed for at få det beregnede tillæg er afhængig af størrelsen af årets realiserede resultat, idet det beregnede tillæg tilsammen med de beløb, der fordeles til forsikringstagerne, skal kunne rummes i et positivt realiseret resultat for året. Reglerne om livsforsikringsvirksomhedernes muligheder for at få tilskrevet egenkapitalen den beregnede egenkapitalforrentning har tidligere ikke været tilstrækkeligt klare, og som følge heraf har Finanstilsynet i afgørelse af 26. oktober 2001 givet livsforsikringsvirksomhederne mulighed for at foretage en rimelig korrektion af de tidligere års fordelinger mellem egenkapital og kollektivt bonuspotentiale. Disse korrektioner er benævnt éngangskorrektioner.

Livsforsikringsvirksomhederne skal opgøre værdien heraf senest i forbindelse med overgangen til at opgøre livsforsikringshensættelser til markedsværdi. Afgørelsen af 26. oktober 2001 og en senere præcisering af 6. februar 2002 er vedlagt som henholdsvis bilag 4 og bilag 5.

Princippet om, at vurderingen skal foretages over en årrække, kan ikke have den virkning, at egenkapitalen kan skylde forsikringstagerne penge. Forsikringstagerne kan "skylde" egenkapitalen penge, hvis f.eks. egenkapitalen på grund af et negativt realiseret resultat ikke har fået driftsherretillæg. Forsikringstagerens "gæld" til egenkapitalen benævnes populært "skyggekontoen". Hvis ejerne har opbygget en skyggekonto, er de i senere år berettiget til at tage en relativt større andel af et realiseret overskud, end de i en normalsituation ville have været berettiget til efter de anmeldte regler for overskudsfordeling. Det er en forudsætning, at der er et positivt resultat at tage midlerne fra, og at regler herfor er angivet i det anmeldte tekniske grundlag.

2.5 Det fordelingsmæssige kontributionsprincip

Udgangspunktet for fordelingen af bonusmidlerne mellem forsikringstagerne indbyrdes er det fordelingsmæssige kontributionsprincip. Det fordelingsmæssige kontributionsprincip er i § 5, stk. 2, i kontributionsbekendtgørelsen beskrevet på følgende måde:

"Stk. 2. Fordelingen til de enkelte forsikringer skal afspejle, hvorledes de har bidraget til den bonus, der fordeles, herunder hvorledes forsikringer med forskellige karakteristika har bidraget. Der skal således ved denne fordeling tages fornødent hensyn til, hvorledes den bonus, der fordeles, stammer fra beregningsgrundlagets elementer, samt til de risici, forsikringerne indebærer, herunder forskellige renterisici."

Det fordelingsmæssige kontributionsprincip har længe været gældende praksis, men det er kendetegnende, at opfattelsen af, hvad der opfattes som rimeligt, løbende revideres. Dette skyldes bl.a., at livsforsikringsvirksomhederne på grund af den teknologiske udvikling får bedre mulighed

for at vurdere, hvilke forsikringsaftaler der har bidraget til overskudsdannelsen. Et eksempel herpå er de nye principper for opgørelse af livsforsikringshensættelser til markedsværdi, som gør det mere tydeligt, hvilke forsikringstagere der bidrager til overskudsdannelsen.

Finanstilsynet fortolker reglerne i FIL § 21, stk. 2, om, at der skal ske en rimelig fordeling af årets realiserede resultat, således, at en livsforsikringsvirksomhed vil være berettiget til at foretage ændringer i reglerne for fordeling af bonus i det omfang, disse ændringer i højere grad afspejler, hvorledes forsikringer med forskellige karakteristika har bidraget forskelligt til det realiserede resultat, da dette øger "rimeligheden" i fordelingen. Dette gælder, uanset om visse forsikringstagere i forbindelse hermed må forventes at blive stillet ringere, end de var stillet under anvendelse af de tidligere regler. Livsforsikringsvirksomhederne vil således kunne opdele forsikringstagerne efter forsikringsaftalernes forskellige karakteristika og foretage en mere individuel fordeling af bonus til hver enkelt bestand. Det er imidlertid en forudsætning, at de indgåede forsikringsaftaler ikke forhindrer ændringer i reglerne for fordeling af bonus.

Det er tilstrækkeligt, at det fordelingsmæssige kontributionsprincip er opfyldt over en årrække, jf. § 5, stk. 3, i kontributionsbekendtgørelsen, der bestemmer følgende:

"Stk. 3. Det fordelingsmæssige kontributionsprincip skal være opfyldt over en årrække, idet fordelingen i det enkelte år skal foretages under fornødent hensyn til de tidligere års fordeling samt de kommende års tilsigtede fordeling af bonus til de enkelte forsikringer. Der kan herved ske en udjævning af fordelingen, jf. stk. 1. Der må ikke ske en systematisk omfordeling af betydelig økonomisk størrelse mellem forsikringerne."

I en situation, hvor livsforsikringsvirksomheden får et negativt realiseret resultat, kan den del af det negative realiserede resultat, som forsikringstagerne skal bære, dækkes ved at anvende midler fra Kollektivt bonuspotentiale. Det er her en forudsætning, at de forsikringer, der har forårsaget det negative realiserede resultat, har bidraget til opbyggelsen af Kollektivt bonuspotentiale, jf. § 6 i kontributionsbekendtgørelsen. I en situation, hvor der ikke i henhold til kontributionsprincippet er tilstrækkelige midler i Kollektivt bonuspotentiale til at dække det negative realiserede resultat på de forsikringsaftaler, der har forårsaget dette, eller ved anvendelse af Bonuspotentiale på fripolice-ydelser fra de forsikringer, som har bidraget negativt, eller egenkapitalen, skal livsforsikringsvirksomhedens ansvarshavende aktuar indberette dette til tilsynet, jf. § 6, stk. 4, i kontributionsbekendtgørelsen og FIL § 108, stk. 5.

Det anføres, at vurderingen skal foretages over en årrække, og der lægges i denne forbindelse op til, at der midlertidigt vil kunne flyttes midler mellem forskellige grupper af forsikringstagere, såfremt det ikke leder til en systematisk omfordeling af betydelig økonomisk størrelse.

Som det fremgår ovenfor, baseres vurderingen af, hvorvidt der sker "en systematisk omfordeling af betydelig økonomisk størrelse mellem forsikringerne", på den inddeling af karakteristika, som den enkelte livsforsikringsvirksomhed selv har foretaget. Der sker således ikke en vurdering af den enkelte forsikring, som ordlyden af bestemmelsen ellers kunne tilsige. Da hverken lovgiver eller Finanstilsynet har sat regler for inddeling af karakteristika, er der tillagt virksomhederne et skønselement, og der vil kunne være betydelige forskelle mellem de enkelte livsforsikringsvirksomheder.

2.6 Bonusberegning og -fordeling

Den enkelte forsikringstager kan som tidligere anført ikke individuelt gøre krav gældende mod livsforsikringsvirksomheden på midler, der henstår som kollektive reserver, og det er derfor af særlig interesse for forsikringstageren, hvornår livsforsikringsvirksomheden er forpligtet til at fordele bonus. Herom bestemmes det i § 5, stk. 1, i kontributionsbekendtgørelsen, at:

"§ 5. Fordelingen af midler til de enkelte forsikringer af den del af de realiserede resultater, der er fordelt til de forsikringsmæssige hensættelser, jf. § 3, stk. 1, skal ske under hensyntagen til, at bonus skal frigives på rimelig vis under forsikringernes løbetid, samt at bonuspotentialerne skal have en passende størrelse i forhold til forsikringsvirksomhedens forpligtelser og økonomiske situation i øvrigt, herunder egenkapital og aktivsammensætning."

Beslutningen om, at der skal fordeles bonus til forsikringstagerne, er inden for disse rammer et anliggende for livsforsikringsvirksomheden. Det er ledelsens ansvar i samråd med den ansvarshavende aktuar, på baggrund af såvel markedsudviklingen som forholdene i den enkelte livsforsikringsvirksomhed, at vurdere, hvornår det er betryggende at tilskrive bonus. Ledelsen skal vurdere, om forsikringstagerens andel af det realiserede resultat indtil videre skal henlægges i Kollektivt bonuspotentiale, eller med det samme - eventuelt sammen med midler der fraføres Kollektivt bonuspotentiale - skal fordeles til den enkelte forsikringstager som bonus.

Bestemmelsen i kontributionsbekendtgørelsens § 5, stk. 1 forsøger at skabe en balance mellem kravene til, at livsforsikringsvirksomheden har tilstrækkelige buffere til at dække forsikringstagerens andel af eventuelle fremtidige negative realiserede resultater, og forsikringstagerens ret til at få bonus. I forhold til forsikringstagerne skal den ovenfor citerede regel sikre, at livsforsikringsvirksomheden ikke ved tilbageholdelse af midler under f.eks. Kollektivt bonuspotentiale tilsidesætter hensynet til forsikringstagerens ret til bonus. Formålet er efter kontributionsprincippet, at Kollektivt bonuspotentiale frigives inden for rimelig tid for at sikre, at de generationer af forsikringstagere, der har bidraget hertil, også får del i disse midler.

2.7 Livsforsikringsvirksomhedernes overordnede bonusprincipper

Langt den overvejende del af de danske livsforsikringsvirksomheder giver i dag såkaldt forlodsbonus, således at bonus beregnes og fordeles til den enkelte gennem bonussatser, som fastsættes forud for den periode, de skal gælde for. Fastsættelsen af bonussatserne foretages af livsforsikringsvirksomhedens ledelse på baggrund af en vurdering af den samlede økonomiske situation, hvor forhold som hidtidige afkast, forventet afkast, forventet risiko- og omkostningsresultat, livsforsikringsvirksomhedens kapitalstyrke, forretningspolitiske overvejelser samt, for visse livsforsikringsvirksomheder, konkurrencesituationen indgår. Det er blevet almindeligt, at der ved offentliggørelse af bonussatserne tages forbehold for, at disse kan ændres. Metodisk udspringer overvejelserne om bonussatserne af en række mere rene teoretiske modeller for bonusberegning, -fordeling og -anvendelse. Beregningen og fordelingen af bonus foregår efter to overordnede principper⁵, idet det for begge former er et kollektiv af policer/forsikringsaftaler, som overskuddet måles på. Dette kollektiv kan i nogle sammenhænge være hele bestanden, mens det i andre sammenhænge kan være mindre grupper, delbestande eller lignende.

De to overordnede principper er "Tilbagebetaling af for meget indbetalt præmie" og "Ugaranterede ydelser på realistisk grundlag".

⁵ Man kan på den enkelte forsikringspolice have en blanding af de to principper.

2.7.1 Tilbagebetaling af for meget indbetalt præmie

Dette er den klassiske opfattelse af bonus, hvor den forsigtigt fastsatte præmie tilbagebetales til forsikringstageren, hvis det viser sig, at den var for højt sat. Der kan være tale om tilbagebetaling af såvel præmie på risiko og omkostningselementer som en merrente i forhold til det forudsatte i tidligere eller indeværende periode. De enkelte elementer i bonusberegningen kan være enten positive eller negative. Den samlede sum kan også være negativ, hvilket kan være knyttet sammen med en regel om, at alene positive beløb fordeles til forsikringstagerne.

2.7.2 Ugaranterede ydelser på realistisk grundlag

Beregnings- og fordelingsmetoden er udformet således, at der på baggrund af en lavere og mere realistisk præmie (2. orden) beregnes nye og højere ydelser end de ydelser, der fastsættes på baggrund af den forsigtigt fastsatte præmie (1. orden). Disse mere ydelser er ikke garanterede, men kan ændres ved, at den mere realistiske præmie løbende ændres ud fra de faktiske eller forventede resultater.

Kapitel 3. Bonusanvendelse

3.1 Reguleringsbestemmelser

Når ledelsen i en livsforsikringsvirksomhed beslutter at tilskrive bonus til de enkelte forsikringstagere, følger det af de aftaler, livsforsikringsvirksomheden har indgået, eller den praksis, livsforsikringsvirksomheden har fulgt, hvordan disse midler skal anvendes til fordel for forsikringstagerne.

Der er ikke i tilsynslovgivningen regler for anvendelse af bonus, og det er således op til den enkelte livsforsikringsvirksomhed at aftale bonusanvendelsen med forsikringstagerne. Bonusanvendelsen er ikke en del af det tekniske grundlag. Det tekniske grundlag, jf. FIL § 20, stk. 1, nr. 3, omfatter alene reglerne for beregning og fordeling af realiseret resultat. Historisk har mange livsforsikringsvirksomheder imidlertid i bonusregulativet, som er anmeldt til tilsynet i henhold til FIL § 20, stk. 1, nr. 3, angivet, hvilke muligheder for bonusanvendelse livsforsikringsvirksomheden tilbyder. Dette ændrer imidlertid ikke på det forhold, at det skal fremgå af den enkelte forsikringsaftale, hvilken bonusanvendelse der er aftalt. I praksis må det dog konstateres, at der i mange tilfælde alene har været tale om en generel henvisning til, at bonus reguleres af bonusregulativet.

3.2 Anvendelsesmetoder

I praksis er reglerne for bonusanvendelse som nævnt sommetider - men ikke altid - defineret i bonusregulativet. Sjældent vil bonusanvendelsesreglerne dog være fuldstændigt beskrevet i bonusregulativet, og anvendelsen vil derfor være yderligere fastlagt ved hjælp af andre aftaleelementer. Det kan være i vedtægter (tidligere typisk for pensionskasser), pensionsregulativer (i større gruppeaftaler), reguleringsaftaler (i individuelt tegnede forsikringer) eller en produktdefinition i tilbuddet på tegningstidspunktet m.v.

I det omfang de nævnte typer aftaler sammen med bonusregulativet ikke fuldstændigt definerer bonusanvendelsen, er udfyldelse af aftalen nødvendig, og til brug herfor vil tidligere praksis, branchestandarder og domstolsafgørelser supplere de tydeligt aftaleregulerede bestemmelser.

Ved den ovenfor beskrevne beregnings- og fordelingsmetode "Tilbagebetaling af for meget indbetalt præmie", jf. afsnit 2.7.1, har man et beløb, der principielt kan anses for at være uden for forsikringsaftalen forstået på den måde, at forsikringstageren og livsforsikringsvirksomheden ikke har gensidige forpligtelser vedrørende dette beløb. Livsforsikringsvirksomhederne er dog sædvanligvis meget omhyggelige med at sikre, at beløbet er en del af forsikringsaftalen. Hvis dette ikke var tilfældet, ville det bl.a. have u hensigtsmæssige effekter på beskatning m.v.

Det vil sædvanligvis være defineret i forsikringsaftalen eller bonusregulativet, på hvilke tidspunkter der bliver fordelt bonus. Desuden vil det være aftalt, hvordan det disponible beløb skal anvendes på dispositionstidspunktet. I nogle tilfælde vil forsikringstageren have frihedsgrader til at afgøre bonusanvendelsen på dispositionstidspunktet, eksempelvis om bonus skal anvendes til kontant udbetaling, opsamlet bonus eller tillæggsforsikring. I andre aftaler vil bonusanvendelsen være fastlagt på tegningstidspunktet.

Ved den ovenfor beskrevne beregnings- og fordelingsmetode "Ugaranterede ydelser på realistisk grundlag", jf. afsnit 2.7.2, vil forholdet mellem den forsigtigt fastsatte præmie og den lavere og

mere realistiske præmie almindeligvis give et direkte udtryk for den procentvise ændring af de tarifmæssige ydelser. Bonusanvendelsen fastlægges ved dette i kombination med en reguleringsaftale eller lignende, der fastlægger, for hvilke ydelser dækningen skal forøges og eventuelt i hvilken rækkefølge eller i hvilket størrelsesforhold.

3.3 Eksempler på såvel historiske som aktuelle bonustyper

Begrebet bonustyper omfatter i denne rapport både regler for beregning og fordeling af bonus og regler for anvendelse af bonus.

3.3.1 Depot/kontobonus

Denne bonustype er den mest almindeligt anvendte type i danske livsforsikringsvirksomheder.

I denne bonustype sker der en månedlig eller tolv måneders konto/depotfremførsel med fordeling af bonus til den enkelte på en månedlig eller årlig basis. Ifølge klassifikationen af bonusberegning, -fordeling og -anvendelse ovenfor er der tale om en fordeling i overensstemmelse med metode "Tilbagebetaling af for meget betalt præmie", og anvendelsen har traditionelt haft form af indskud på forsikringen, hvor der i overensstemmelse med det aftalte sker en forhøjelse af forsikringens ydelser.

Bonus beregnes for denne type som forskellen på den retrospektivt beregnede saldo på 2. orden og den prospektivt beregnede livsforsikringshensættelse for den pågældende forsikring.

Denne bonustype indebærer nogle fordele for kommunikationen med forsikringstageren, da der kan opstilles et såkaldt depotregnskab, der viser til- og afgang i depotet i løbet af året. Denne fremstilling giver et overblik over bevægelserne, men ikke et indtryk af, hvilke rettigheder forsikringstageren har. Således er de rettigheder, som forsikringstageren har ved forsikringsbegivenhedens indtræden, bestemt af de aftalte ydelser og ikke af depotets størrelse.

Denne bonustype er en teknisk forudsætning for, at man som livsforsikringsvirksomhed kan udarbejde pensionsprognoser inklusive bonus frem til policens ophør. Den anvendte kontoteknik er en integreret del af filosofien i G82-grundlaget, som i mange år har dannet basis for livsforsikringsvirksomhedernes tekniske grundlag.

3.3.2 Variationer af depot/kontobonus

En mulighed er, at tildelingen af bonus sker kollektivt for en gruppe, idet en del af den samlede bonus for gruppen for en periode fordeles mellem policerne efter et nøgletal. Som et eksempel kan nævnes solidarisk risikodækning i firmaaftaler. Et andet eksempel er 3. ordens risikogruppeaftaler, hvor risikogevinsten ud over 2. ordens resultatet i en periode tildeles gruppen af policer i forhold til livsforsikringshensættelserne.

En anden mulighed er, at bonus anvendes delvis til ydelser, der er beskrevet i policen (med forbehold for dækningens beløbsstørrelse), men hvor ydelsens størrelse ikke kan beregnes og skrives i policen. Et eksempel herpå er en "reservesikring", hvor livsforsikringshensættelsen eller depotet afdækkes i hver periode med en sum, der udbetales ved død i perioden.

En tredje mulighed er, at bonus anvendes delvis til udvidet dækningsomfang, der ikke på forhånd er betalt for i den aftalte præmie. Som eksempler herpå kan nævnes 50 pct. præmiefritagelse ved 50 pct. invaliditet og dækning i kollektiv ægtefællepension ved registreret partners død.

En fjerde mulighed er, at bonus anvendes til kontant udbetaling efter hver periode, for eksempel én gang om året. Dette anvendes primært til udbetaling til en arbejdsgiver i en firmaordning.

En femte mulighed er, at bonus anvendes til at nedsætte den aftalte præmie i den næste præmieperiode, de såkaldte præmiefri perioder ("contribution holidays").

Og endelig kan der peges på muligheden for, at bonus anvendes til at nedsætte alle fremtidige præmier frem til aftalt præmieophør eller til at afkorte præmiebetalingsperioden.

3.3.3 Ugaranterede ydelser baseret på realistiske forudsætninger

Et eksempel på denne bonustype er, at sumudbetalingen ved f.eks. død forøges med en vis procentsats.

En anden mulighed er, at der ved udbetaling af månedlig pension efter invaliditet, overgang til alderspension eller ved udbetaling til ægtefælle/børn efter forsikringstagers død sker en forhøjelse af den månedlige udbetaling ved anvendelse af en mere realistisk (2. ordens) tarif. Denne forhøjelse af den månedlige udbetaling vil sædvanligvis kunne ændres i fremtiden, både i positiv og negativ retning. Historisk er der imidlertid eksempler på, at livsforsikringsvirksomheden har fortabt muligheden for efterfølgende at nedsætte udbetalingen på grund af passivitet, utilsigtede løfter eller andet. Et afgørende forhold i denne vurdering vil være, hvorledes forhøjelsen og dens eventuelle midlertidige natur er kommunikeret til forsikringstagerne.

3.3.4 Klassiske bonustyper

Der vil her kort blive foretaget en gennemgang af nogle af de bonustyper, der har været anvendt historisk. Disse typer har i sagens natur afspejlet tidligere tiders noget mere primitive regneteknik, hvorfor der i større grad blev anvendt mekaniske regler for bonusberegningen.

Et eksempel er, hvor bonusberegningen og fordelingen af bonus til den enkelte har form af tilbagebetaling af præmie, og hvor bonus anvendes til en kontant udbetaling samtidig med de øvrige ydelser ved død eller udløb. Der kan være forskel på, om det er ret til bonus ved genkøb eller omskrivning til fripolice.

Et andet eksempel er, at forsikringens overskud opgøres hvert 5. år og fordeles til policerne og udbetales til arbejdsgiveren eller til forsikringstageren. Denne bonustype har været meget anvendt og kendes bl.a. fra Statsanstalten for Livsforsikrings "guldregn". Sædvanligvis forsøgte livsforsikringsvirksomhederne at få forsikringstagerne til at indbetale den udbetalte bonus på en ny police. Metoden kan også betragtes som en nedsættelse af den aftalte præmie. Et problem ved denne bonustype er, hvorledes man skal behandle udbetalinger ved eksempelvis udløb eller dødsfald i 5 års perioden, hvor man jo endnu ikke kender overskuddet og bonus. I 1970'erne, da renten steg kraftigt, resulterede dette i, at livsforsikringsvirksomhederne måtte efterregulere de beløb, der var kommet til udbetaling i 5 års perioden.

Et tredje eksempel er opsparret bonus, hvor bonus beregnes og fordeles årligt ud fra en mere eller mindre mekanisk bonusformel. Beregnings- og fordelingsmetoden er tilnærmelsesvis "Tilbagebetaling af for meget betalt præmie". Dette kan være kombineret med forhøjelse af dødsfaldsydelse og forhøjelser af månedlige pensionsudbetalinger. Denne form var dominerende i de danske livsforsikringsvirksomheder i 1970'erne og frem, til depot/kontobonussystemerne i G82 slog igennem i løbet af 1980'erne.

Overgangen fra denne bonustype - opsparret bonus - til konto/depotbonus blev foretaget med en vis tøven, da der var ønske om fastholde muligheden for over en længere periode at kunne udligne underskud i fremtidige overskud, før der sker en egentlig fordeling af bonus til forsikringstagerne. Derfor så man også ved overgangen regler, der muliggjorde fordeling af negativ bonus, svarende til underskudsfrømsel fra år til år indtil policens udbetaling.

Bonustypen opsparret bonus er på mange måder en meget fleksibel bonustype, idet den opsparrede bonus kan anvendes på udbetalings- eller ændringstidspunktet til det, man ønsker. Dette kan eksempelvis være som et indskud på den eksisterende aftale til en straks begyndende livrente efter død, invaliditet eller overgang til månedlig alderspension. Den opsparrede bonus kan også alternativt komme til kontant udbetaling.

I 1980'erne blev mange bestande konverteret fra de oprindelige tegningsgrundlag til G82-grundlaget, og for nogle af disse forsikrings vedkommende blev den opsparrede bonus i forbindelse hermed indskudt på G82-grundlaget. I andre livsforsikringsvirksomheder fortsatte de pågældende forsikringer imidlertid med bonustypen opsparret bonus. Disse ændringer blev foretaget inden for de eksisterende aftaler, der typisk havde en formulering om, at bonus anvendes i overensstemmelse med det til enhver tid gældende bonusregulativ. Forsikringstagerne blev i forbindelse med konverteringen orienteret om de bonusmæssige konsekvenser af konverteringen. Og det forhold, at der var forsikringstager, der i visse situationer ville være dårligere stillet under det nye bonussystem, blev ikke set som en hindring for, at konverteringen kunne gennemføres indenfor rammerne af de gældende aftaler.

3.4 Tegningsgrundlag for bonustillæggsforsikringer

Når bonus anvendes til bonustillæggsforsikringer er livsforsikringsvirksomheden – medmindre andet fremgår af aftalerne – forpligtet til at opskrive forsikringsydelse efter samme ydelsessammensætning, som er aftalt på den oprindelige forsikring. Ændres ydelsessammensætningen under forsikringens løbetid for hele den oprindelige forsikring eller eventuelt alene for fremtidige præmier på den oprindelige forsikring, må udgangspunktet dog være, at ydelsessammensætningen ved opskrivningen skal svare til den for forsikringsaftalen gældende ydelsessammensætning på opskrivningstidspunktet.

Finanstilsynet har fastslået, at hvis der i aftalegrundlaget er en bestemmelse, hvorefter bonus anvendes til opskrivning af forsikringsydelserne, så er livsforsikringsvirksomheden - medmindre andet er aftalt - ved bonustilskrivning forpligtet til at opskrive forsikringsydelserne på mindst samme vilkår, som livsforsikringsvirksomheden anvender ved nytegning af lignende forsikringer. Det er i strid med ligebehandlingsprincippet, der er en del af rimelighedsprincippet i FIL § 21, hvis en livsforsikringsvirksomhed, der anvender én grundlagsrente ved nytegning, uden samtykke fra forsikringstageren vælger en grundlagsrente ved bonustilskrivning, der er lavere end grundlagsrenten ved nytegning. Der er ikke principiel forskel på midler, der stammer fra bonustilskrivning, midler, der stammer fra indskud på en ny forsikring, eller midler, der stammer fra

præmieforhøjelser på eksisterende forsikringer. Finanstilsynets afgørelse af 26. marts 2004 vedr. tegningsgrundlag for bonustillægsforsikringer er vedlagt som bilag 6. Afgørelsen er indbragt for Erhvervsankenævnet.

Ovenstående er ikke til hinder for, at den enkelte livsforsikringsvirksomhed aftaler med den enkelte forsikringstager, at den tildelte bonus anvendes til køb af ydelser på et grundlag med en lavere rente, end den rente livsforsikringsvirksomheden i øvrigt anvender for nytegning. For sådanne "blandede policer" - dvs. policer, hvor der er anvendt forskellige grundlagsrenter for præmier og bonus, der er betalt og tilskrevet på forskellige tidspunkter på samme police - kan hensættelsen opgøres på baggrund af en gennemsnitlig rente, når "Der .. ikke eksplicit i aftalen, bonusregulativet eller i andet materiale (er) stillet forsikringstagerne i udsigt, at bonus anvendes til køb af tillægsforsikringer med samme aftalevilkår som den oprindelige forsikring", jf. Finanstilsynets afgørelse af 27. december 2001 (bilag 7).

Såfremt en livsforsikringsvirksomhed af hensyn til rimelighed i fordelingen af bonus mellem forsikringer med forskellige grundlagsrenter finder behov for at lade forsikringstagerne med "høje" grundlagsrenter betale for den større risiko, som der følger af disse forsikringer, har livsforsikringsvirksomheden, medmindre den indgåede forsikringsaftale forhindrer dette, mulighed for at beregne en rentegarantibetaling i forbindelse med bonusfordelingen, jf. Finanstilsynets rapport om betaling for rentegaranti⁶.

En rentegarantibetaling kan opkræves i forbindelse med bonusberegningen, uden at der indhentes samtykke fra forsikringstagerne.

Forsikring & Pension (F&P) er uenig i Finanstilsynets afgørelse om, at bonustillægsforsikringer nødvendigvis skal tegnes på mindst samme grundlag som ved nytegning. F&P finder, at rimelighed efter FIL § 21 ikke kan vurderes partielt. Når det skal vurderes, om den enkelte forsikringstager behandles i overensstemmelse med rimelighedsprincippet, må alle relevante elementer indgå.

Især er det af betydning, at selve vurderingen af, om der skal ske fordeling af bonus, er et anliggende for livsforsikringsvirksomheden, således som det fremgår af redegørelsens afsnit 2.6. Det er således livsforsikringsvirksomhedens ansvar at træffe beslutning, om og i hvilket omfang det er betryggende at fordele bonus. Denne vurdering kan forsikringssselskabet ikke foretage uafhængigt af bonusanvendelsen, herunder af tegningsgrundlaget for eventuelle bonustillægsforsikringer.

F&P tillægger ikke sammenligning af bonustilskrivning med nytegning afgørende betydning. Bl.a. er omkostningerne for nye og eksisterende kunder forskellige. Derfor kan det kan godt være en fordel for den enkelte kunde at få en bonustillægsforsikring på et tegningsgrundlag med lavere grundlagsrente, frem for at få bonus ud kontant og indskyde beløbet på en forsikring med et tegningsgrundlag med en højere grundlagsrente.

Alt i alt er det F&Ps opfattelse, at anvendelse af et lavere tegningsgrundlag for bonustillægsforsikringer end for nytegnede forsikringer godt kan være i overensstemmelse med rimelighedsprincippet. En vurdering heraf må foretages konkret og samlet på baggrund af de anmeldte forhold.

3.5 Garantier og bonus

⁶ Finanstilsynet, januar 1998.

Det har historisk været almindeligt, at bonus er blevet anvendt til opskrivning af de garanterede ydelser, således at når bonus er tilskrevet den enkelte forsikringstager, kan den ikke efterfølgende inddrages. I henhold til bonusregulativet er tilskrivningen foretaget årligt eller i nogle tilfælde månedligt. Historisk er der dog eksempler på fordeling af negativ bonus på enkeltelementer, f.eks. omkostninger eller underskudsfremførsel fra år til år indtil policens udbetaling, jf. afsnit 3.3.4.

Der findes eksempler inden for de seneste år på, at livsforsikringsvirksomheder har anmeldt, at fordelt bonus kan falde (svinge i takt med aktivernes kursudsving), eller at bonus anvendes til at nedsætte opgørelsesrenten for de allerede aftalte ydelser. Livsforsikringsvirksomhederne er ikke begrænset af tilsynslovgivningen på dette område, men det afgørende for vurdering af livsforsikringsvirksomhedernes muligheder for at indføre sådanne instrumenter er, hvorvidt det er i overensstemmelse med aftalen mellem forsikringstageren og livsforsikringsvirksomheden.

3.6 Midlertidige bonusforanstaltninger

En livsforsikringsvirksomhed er forpligtet til at opfylde de indgåede aftaler efter deres indhold og kan således ikke med hensyn til anvendelse af bonus ensidigt indføre ændringer til ugunst for forsikringstageren, medmindre det allerede fremgår af aftalen eller aftales, at livsforsikringsvirksomheden har en sådan adgang.

Bonusanvendelse er et forhold, som der er truffet aftale med forsikringstagerne om. Hvornår der skal fordeles bonus til den enkelte forsikringstager, er derimod et forhold, som den enkelte livsforsikringsvirksomhed træffer beslutning om bl.a. under hensyntagen til, at bonus skal frigives på rimelig vis under forsikringsaftalens løbetid.

Finanstilsynet meddelte ved brev af 2. maj 2001 (bilag 8) alle livsforsikringsvirksomheder, at der i en periode, hvor det ikke er betryggende at tilskrive bonus til den enkelte forsikringstager på den vis, der følger af aftalen, er mulighed for midlertidigt at tilskrive bonus på anden vis (midlertidig bonusforanstaltning). Sådanne midlertidige bonusforanstaltninger kunne foretages, i det omfang ingen forsikringstagere blev stillet ringere ved de midlertidige bonusforanstaltninger, end hvis de optjente midler var blevet henlagt til Kollektivt bonuspotentiale.

Finanstilsynet henledte i forbindelse hermed livsforsikringsvirksomhedernes opmærksomhed på, at kravene om information til forsikringstagerne i henhold til informationsbekendtgørelsen⁷ (bilag 9).

Når livsforsikringsvirksomhedens ledelse vurderede, at det igen ville være betryggende at anvende bonus på sædvanlig vis, ville livsforsikringsvirksomheden være forpligtet til at anvende bonus efter aftalerne. En betingelse for Finanstilsynets accept af de midlertidige bonusforanstaltninger var derfor, at livsforsikringsvirksomheden skulle ophæve de midlertidige bonusforanstaltninger, som livsforsikringsvirksomheden havde anvendt i den periode, hvor det ikke var betryggende at anvende bonus efter aftalerne.

De rettigheder, som en forsikringstager havde opnået ved de midlertidige bonusforanstaltninger, måtte ikke omgøres til ugunst for den enkelte forsikringstager, medmindre det klart fremgik ved indførelsen af de midlertidige bonusforanstaltninger, at dette ville kunne ske.

⁷ Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 609 af 14. juli 1995 om information fra forsikringsselskabet til forsikringstager ved indgåelse af en livsforsikringsaftale.

I den situation, hvor livsforsikringsvirksomheden ved ophævelsen af de midlertidige bonusforanstaltninger ville være nødt til at omdisponere hele eller dele af de midlertidigt fordelte bonusmidler for at sikre, at ingen forsikringstager blev stillet ringere, end hvis de midlertidige bonusforanstaltninger ikke var blevet indført, var det Finanstilsynets opfattelse, at omdisponeringen kunne ske gradvis og sideløbende med, at der blev tilskrevet bonus på sædvanlig vis, såfremt dette kunne anses for betryggende og ikke unødigt udskød den endelige ophævelse af de midlertidige bonusforanstaltninger.

I udvalget har man drøftet brevet af 2. maj 2001, og der er enighed om, at Finanstilsynets brev vil kunne opfattes som en godkendelse af og dermed stillingtagen til aftaleforholdet mellem livsforsikringsvirksomheden og forsikringstageren. På denne baggrund er der i udvalget enighed om, at Finanstilsynet udsender et nyt brev til livsforsikringsvirksomhederne, hvori det præciseres, at når livsforsikringsvirksomhederne tilskriver bonus til forsikringstagerne, skal denne bonus anvendes i overensstemmelse med forsikringsaftalen, uanset om dette fører til, at livsforsikringsvirksomheden vælger at tilskrive en mindre bonus til forsikringstagerne.

3.7 Særlige bonushensættelser

3.7.1 Lovgrundlag

Særlige bonushensættelser er en del af forsikringstagerens kapital, som kan medregnes til livsforsikringsvirksomhedens basiskapital. I FIL §§ 134 og 138 fastlægges, hvilke krav særlige bonushensættelser skal opfylde, for at de kan medregnes i basiskapitalen. Bestemmelserne fastlægger ikke, hvorledes særlige bonushensættelser etableres aftalemæssigt.

Livsforsikringsvirksomheden kan vælge, om de særlige bonushensættelser risikomæssigt skal hæfte som egenkapital (type B), jf. FIL § 134 eller om de skal hæfte som ansvarlig lånekapital, dvs. være efterstillet anden gæld (type A), jf. FIL § 138. Uanset om livsforsikringsvirksomheden vælger type A eller B, løber de særlige bonushensættelser en anderledes risiko sammenlignet med de øvrige forsikringsmæssige hensættelser, f.eks. det kollektive bonuspotentiale. Særlige bonushensættelser kan således tabes enten samtidig med, at egenkapitalen i livsforsikringsvirksomheden tabes (type B), eller umiddelbart herefter (type A). Midlerne kan tabes, uanset om tabet er forårsaget af forsikringer, hvortil der er knyttet en særlig bonushensættelse eller ej.

Det følger af loven, hvilken forrentning de særlige bonushensættelser løbende skal have som kompensation for den risiko, som de særlige bonushensættelser løber. Forrentningen af de særlige bonushensættelser skal svare til enten egenkapitalens afkast (forrentning og driftsherretillæg) (type B), jf. FIL § 134, stk. 1, nr. 5 eller til den forrentning, efterstillede kapitalindskud indskudt i livsforsikringsvirksomheden ville kunne opnå på markedsmæssige vilkår (type A), jf. FIL § 138, stk. 1, nr. 5.

Det følger endelig af bestemmelserne, at uanset om livsforsikringsvirksomheden vælger type A eller B, er de særlige bonushensættelser knyttet til forsikringerne individuelt eller kollektivt på en måde, så den enkelte forsikrings andel med tilhørende afkast til enhver tid kan beregnes, og at overførsel til de enkelte forsikringer af den til forsikringen tilknyttede andel senest skal foretages samtidig med udbetaling af ydelser under forsikringen. Anvendelsen af ordene "senest samtidig med" betyder dog ikke, at hele den til den enkelte tilknyttede særlige bonushensættelse skal overføres ved første udbetaling, hvis der er aftalt en række af udbetalinger til forsikringstageren. Andelen kan overføres løbende sammen med udbetaling af forsikringsydelserne, hvis disse skal

betales over en længere periode. Dette begrundes i formålet bag indførelsen af særlige bonushensættelser. De særlige bonushensættelser anvendes til at dække livsforsikringsvirksomhedens solvenskrav, og solvenskravet til livsforsikringsvirksomheden består stadig, uanset at en forsikring er under udbetaling. Solvenskravet vil først ophøre, når livsforsikringsvirksomhedens forpligtelser efter forsikringsaftalen er ophørt.

Ved tilbagekøb skal de særlige bonushensættelser medgå fuldt ud ved beregning af tilbagekøbsværdier.

3.7.2 Aftalemæssigt grundlag

Særlige bonushensættelser blev først indført som begreb og kapitaldækningsinstrument den 31. december 2001. Indførelsen af regnskabsposten særlige bonushensættelser var afstedkommet af udstedelsen af kontributionsbekendtgørelsen og det forhold, at det blev præciseret, at det beregningsmæssige kontributionsprincip tillige fandt anvendelse på tværgående pensionskasser, jf. Finanstilsynets afgørelse af 18. december 2001 (bilag 3).

Som nævnt udgør de særlige bonushensættelser en del af livsforsikringsvirksomhedernes basiskapital og er dermed en del af grundlaget for livsforsikringsvirksomhedernes solvensopfyldelse.

Det er Finanstilsynets opgave at sikre, at livsforsikringsvirksomhederne opfylder lovens solvenskrav, og det er derfor en del af tilsynsopgaven at sikre, at basiskapitalen opfylder lovens krav og er aftalemæssigt gyldigt etableret. Er disse forhold ikke opfyldt, vil kapitalen ikke stå til sikkerhed for livsforsikringsvirksomhedernes opfyldelse af kundekontrakterne. Finanstilsynet kan derfor være nødsaget til at vurdere aftalegrundlaget for at afgøre, hvorvidt livsforsikringsvirksomheden opfylder bl.a. lovens solvenskrav.

Såfremt Finanstilsynet finder, at der er en rimelig grad af sandsynlighed for, at domstolene ikke vil anse aftalen om etableringen af de særlige bonushensættelser for bindende for forsikringstagerne, vil Finanstilsynet afgøre, at de særlige bonushensættelser ikke kan medregnes til basiskapitalen, og at de derfor ikke regnskabsmæssigt kan behandles på denne måde.

Ved Finanstilsynets vurdering af mulighederne for, at en livsforsikringsvirksomhed kan medregne de særlige bonushensættelser til basiskapitalen vil Finanstilsynet lægge vægt på, at det med den fornødne klarhed fremgår af forsikringsaftalerne, at kunden vil være villig til eller må tåle at stille risikovillig kapital til rådighed for livsforsikringsvirksomheden.

Når det skal afgøres, om der er tilstrækkelig hjemmel i allerede indgåede aftaler til at indføre særlige bonushensættelser, må der ses på alle forhold, som kan være relevante for aftalens fortolkning. Det kan således ikke kræves, at ordet "særlige bonushensættelser" er angivet i aftalegrundlaget, jf. ovenstående. Hvis det af aftalens ordlyd eller efter en fortolkning af aftalens indhold eller af en langvarig praksis fremgår, at forsikringstagerne har været med til at dække opbygningen af kapital, vil dette kunne være tilstrækkelig hjemmel. F.eks. har der tidligere været praksis for, at medlemmerne i f.eks. tværgående pensionskasser fik udbetalt andele af egenkapitalen, når de i øvrigt blev berettigede til pensionsudbetalinger. Baggrunden herfor var, at medlemmerne skulle have adgang til den kapital, som de selv havde været med til at opbygge.

For nye aftaler vil Finanstilsynet lægge vægt på, at det fremgår eksplicit af den enkelte aftale, at en andel af det realiserede resultat kan anvendes til opbygning af særlige bonushensættelser.

Når Finanstilsynet skal vurdere, hvorvidt der er "den fornødne klarhed" i aftalegrundlaget, vil det indgå, at de særlige bonushensættelser står efter de almindelige kreditorer i konkursordenen, og at de særlige bonushensættelser i forbindelse med beregning og fordeling af realiseret resultat som udgangspunkt behandles efter andre regler end "sædvanlige" bonushensættelser.

3.7.3 Opbygning af særlige bonushensættelser

Særlige bonushensættelser bliver opbygget af midler fra forsikringernes andel af det realiserede resultat⁸. En del af forsikringstagerens andel af det realiserede resultat kan henlægges til særlige bonushensættelser, såfremt der i aftalen med kunden er hjemmel hertil, jf. afsnit 3.7.2.

Opbygningen af særlige bonushensættelser er som udgangspunkt reguleret af det fordelingsmæssige kontributionsprincip jf. kontributionsbekendtgørelsens § 5, stk. 2. Den enkelte forsikringstager modtager sin kontributionsmæssigt beregnede andel på fordelingstidspunktet. Henlæggelser til særlige bonushensættelser indgår således i den fordeling, der skal afspejle, hvorledes forsikringstageren har bidraget til opbygning af det realiserede resultat. Den andel af de særlige bonushensættelser, som er knyttet til den enkelte forsikring, skal til enhver tid kunne beregnes, jf. FIL § 134, stk. 1, nr. 2.

En betingelse for at de særlige bonushensættelser kan medregnes i basiskapitalen er, at de særlige bonushensættelser kan dække alle tab, og ikke kun tab, der kan henføres til den pågældende forsikringsaftale. Ved udbetaling af ydelser fra forsikringen vil forsikringstagerens andel af de særlige bonushensættelser blive udbetalt i henhold til aftalen. På udbetalingstidspunktet kan den enkelte forsikringstager således få såvel et større som et mindre beløb end det beløb, som ville være blevet udbetalt, hvis der ikke blev opbygget særlige bonushensættelser.

Forsikringstageren får f.eks. et mindre beløb, hvis en del af forsikringstagerens særlige bonushensættelse er gået til dækning af underskud, der hidrører fra livsforsikringsvirksomhedens øvrige forsikringer eller andre tab i virksomheden. Forsikringstageren får en større udbetaling, hvis den merforrentning, som forsikringstagerens særlige bonushensættelse tilskrives løbende, som betaling for den ekstra risiko, som forsikringstageren påtager sig, er større end de underskud og tab, som de opbyggede særlige bonushensættelser har dækket.

Den andel af det realiserede resultat, der kan henlægges til særlige bonushensættelser, skal vurderes i henhold til lovens krav om, at forsikringstagernes andel af det realiserede resultat skal frigives på rimelig vis i forsikringsaftalens løbetid. Hertil kommer, at den fastsatte merforrentning skal afspejle den risiko, som forsikringstageren påtager sig ved at stille ansvarlig kapital til rådighed i form af særlige bonushensættelser. Der kan derfor tænkes at være situationer, hvor opbygning af særlige bonushensættelser må anses for urimelig over for forsikringstagerne, hvis der på forhånd må vurderes at være stor sandsynlighed for, at disse forsikrings andel af det realiserede resultat via opbygning af særlige bonushensættelser anvendes til at understøtte andre forsikringstagere. Som i andre situationer må opfyldelse af lovens rimelighedskrav vurderes konkret.

⁸ Selskabet har desuden mulighed for - med ejernes accept - at overføre midler fra egenkapitalen til særlige bonushensættelser.

Kapitel 4. Offentligretlig regulering af bonusrelaterede forhold

4.1 Hjemmel

Som tidligere anført følger det af FIL § 20, stk. 1, nr. 3, at livsforsikringsvirksomheden skal anmelde regler for beregning og fordeling af det realiserede resultat til forsikringstagerne og andre berettigede efter forsikringsaftalerne⁹. Af FIL § 21, stk. 1, følger, at de anmeldte forhold skal være betryggende og rimelige over for den enkelte forsikringstager og andre berettigede efter forsikringsaftalerne. Endelig fastslår FIL § 21, stk. 2, at de anmeldte regler for beregning og fordeling af det realiserede resultat skal være præcise og klare og skal føre til en rimelig fordeling.

Det er ikke i loven nærmere angivet, hvorledes denne rimelighed skal opnås, men det er forudsat i bemærkningerne, at rimeligheden opnås ved uddeling af det realiserede resultat til forsikringstagerne. Efter FIL § 21, stk. 5, kan Finanstilsynet fastsætte nærmere bestemmelser om de nævnte krav. Såvel de af Finanstilsynet fastsatte bestemmelser som livsforsikringsvirksomhedernes mere detaljerede regler skal overholde lovens krav om, at fordelingen skal være rimelig. En livsforsikringsvirksomhed, der baserer præmieberegningen på forsigtige forudsætninger, er således til gengæld forpligtet til at give andel i et eventuelt overskud på forsikringen. Retten til bonus er betinget af, at der opnås et positivt realiseret resultat på forsikringsaftalerne.

Lovgiver har i FIL overladt Finanstilsynet en meget bred skønsmæssig kompetence til at vurdere, hvornår den fordeling af det realiserede resultat mellem forsikringstagerne og egenkapitalen, som livsforsikringsvirksomheden har besluttet, kan anses for at være rimelig.

Tilsynet har en forpligtelse til at påtale overfor den enkelte livsforsikringsvirksomhed, såfremt tilsynet har kendskab til, at der ikke er overensstemmelse mellem det anmeldte grundlag og de indgåede kontrakter, hvis denne uoverensstemmelse medfører, at det anmeldte ikke er både betryggende og rimeligt eller såfremt en vurdering af de indgåede kontrakter indebærer en ændret opfattelse af livsforsikringsvirksomhedens økonomiske situation. Finanstilsynet kan i medfør af FIL § 21, stk. 6, f.eks. på baggrund af ny information, påbyde en livsforsikringsvirksomhed at foretage ændringer i tidligere anmeldte regler for bonus. I så fald vil hverken forsikringstagerne eller livsforsikringsvirksomhederne kunne støtte ret på de af Finanstilsynet underkendte regler.

Livsforsikringsvirksomheden har mulighed for at indbringe Finanstilsynets afgørelse efter FIL § 21, stk. 6, for Erhvervsankenævnet.

Det forhold, at Finanstilsynet ikke gennem længere tid har reageret på en anmeldelse af ændrede regler for bonus, har ikke og kan ikke have den virkning, at ændringerne er bindende over for forsikringstagerne eller andre berettigede efter forsikringsaftalerne. Dette gælder, uanset om tilsynet måtte have givet livsforsikringsvirksomheden indtryk af, at de foretagne ændringer skulle være i orden. Livsforsikringsvirksomhederne vil civilretligt være bundet af de forpligtelser, der fremgår af aftalegrundlaget, medmindre de indgår nye aftaler med forsikringstagerne.

Såfremt en forsikringstager finder, at en anmeldelse strider mod forsikringstagerens forsikringsaftale, har forsikringstageren mulighed for at indbringe sagen for Ankenævnet for Forsikring og/eller domstolene. Ankenævnet eller domstolene skal herefter tage stilling til, om

⁹ Indtil 1. august 1993 var livsforsikringsvirksomhedernes tekniske grundlag m.v. omfattet af et godkendelsessystem. Livsforsikringsvirksomhederne kunne således først anvende grundlaget, når Finanstilsynet havde godkendt grundlaget. Også livsforsikringsvirksomhedernes forsikringsbetingelser var omfattet af godkendelsessystemet.

aftalen/forsikrings-betingelserne er formuleret således, at de ændrede regler for bonus ikke kan finde anvendelse på den konkrete forsikringsaftale.

4.2 Bonusregulativet

Reglerne for beregning og fordeling af bonus er angivet i et bonusregulativ med bilag, hvor man definerer begreber, formler og satser. Bonusregulativet er dermed udmøntningen af den offentligretlige del af reguleringen af bonusforhold, jf. FIL § 20, stk. 1, nr. 3.

Med mellemrum ændres bonussatserne for en periode ud fra livsforsikringsvirksomhedens erfaringer og vurderinger. Livsforsikringsvirksomhedens ledelse beslutter i samråd med livsforsikringsvirksomhedens aktuar regulativets satser m.v., hvorefter de anmeldes til Finanstilsynet.

Selve bonusregulativet med regler og formler kan også ændres for den bestående bestand for fremtidig bonustildeling, såfremt aftalerne giver mulighed for sådanne ændringer i bonusregulativet. Mulighederne for at ændre regulativet er alene begrænset af regulativets egne ændringsregler og begrænsninger, som kan være pålagt regulativet i policevilkår, vedtægter, lovgivning, god forsikringskik, præcedens og information fra livsforsikringsvirksomheden til forsikringstageren.

Angivelser i forsikringsaftalerne om, at det er det til enhver tid gældende bonusregulativ, der finder anvendelse på aftalen, eller en angivelse i bonusregulativet om, at dette kan ændres, vil udgøre et sådant hjemmelsgrundlag. Sådanne generelle angivelser, der giver livsforsikringsvirksomheden fri adgang til ensidigt at ændre på forsikringsvilkårene, herunder bonusreglerne, skal fremgå af aftalen, for at de kan betragtes som en del af denne.

Vilkårene i en livsforsikringsaftale er uundgåeligt tæt knyttet til indholdet i bonusregulativet, og forsikringspolicerne henviser også almindeligvis til bonusregulativet. Bonusregulativet kan således vurderes at være en integreret del af aftalegrundlaget i en livsforsikringsaftale. Det bemærkes, at alene reglerne for beregning og fordeling af bonus - og ikke de indgåede forsikringsaftaler eller forsikringsbetingelser - skal anmeldes til Finanstilsynet. Finanstilsynet har derfor ikke et fuldstændigt og systematisk kendskab til aftalernes/forsikringsbetingelsernes indhold. Det er livsforsikringsvirksomhedens ansvar, at det anmeldte svarer til det aftalte.

Bonusanvendelsen er ikke en del af det tekniske grundlag, der skal anmeldes til Finanstilsynet, men historisk er der forskel mellem livsforsikringsvirksomhederne på, om bonusregulativet kun regulerer forhold af offentligretlig karakter, så regulativet "alene" er et mellemværende mellem Finanstilsynet og livsforsikringsvirksomheden, eller om også bonusanvendelsen er en del af det anmeldte bonusregulativ, jf. eksemplerne i afsnit 4.3.

Det forhold, at en livsforsikringsvirksomhed har anmeldt bonusanvendelsen som en del af det anmeldte bonusregulativ, indebærer imidlertid ikke, at Finanstilsynet har en hjemmel til at vurdere, om bonusregulativets indhold vedrørende bonusanvendelse er rimelig.

Med henblik på en klarere sontring i fremtiden, samt at det ved kommunikation med forsikringstagerne skal være klart, hvilke forhold der er underlagt Finanstilsynets rimelighedstilsyn, er det nødvendigt, at livsforsikringsvirksomhederne alene anmelder forhold, hvoraf der er pligt til at foretage anmeldelse, og at Finanstilsynet i større udstrækning end hidtil afviser at modtage anmeldelser, der omhandler forhold, der ikke skal anmeldes. Det skal i den forbindelse bemærkes,

at Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 871 af 16. november 1995 om anmeldelse af det tekniske grundlag m.v. for livsforsikringsvirksomhed ikke indeholder supplerende krav til anmeldelsens indhold for så vidt angår regler vedrørende bonusberegning og -fordeling.

4.3 Spændvidden i anvendte bonusregulativer

I det følgende gives en række eksempler på, hvilke formuleringer der hidtil har været anvendt i bonusregulativerne. Formålet hermed er at illustrere spændvidden i bonusregulativerne ved fastlæggelse af bonusanvendelsen. Der er alene vist eksempler på bonusregulativer, der er godkendt af Finanstilsynet, det vil sige fra før 1993, hvor man overgik til et anmeldetilsyn. Det fremgår, at det i praksis ikke har været ualmindeligt i bonusregulativet at beskrive, hvorledes bonus anvendes. Samtidig illustrerer eksemplerne også, at der kan være stor forskel på de anvendte bonusregulativer.

Eksempel 1¹⁰

"Stk. 1. Udeladt.

Stk. 2. Berettiget til at deltage i bonusfordelingen er enhver direkte tegnet, ikraftværende forsikring, medmindre den efter policens indhold er undtaget fra bonusfordelingen.

Stk. 3. Den enkelte forsikring tildeles årligt et bonusbeløb, der er fastsat under hensyntagen til størrelsen af det beløb, hvormed forsikringen efter en kollektiv beregning har bidraget til selskabets overskud. Bonusbeløbet er sammensat af en rentegevinst og en risikogevinst.

Stk. 4. Bonusbeløbet anvendes til en præmiefri tillæggsforsikring, som - medmindre andet er aftalt - er af samme form som hovedforsikringen."

Dette eksempel viser, at bonusanvendelse kan være relativt præcist beskrevet i bonusregulativet, idet regulativet tager forbehold for, at der kan være aftalt afvigelser fra den pågældende anvendelse.

Eksempel 2¹¹

"§ 3

Årets bonus anvendes til køb af tillæggsforsikring. Tillæggsforsikringens form er normalt af samme form som hoveddækningen."

"§ 8

Nærværende bonusregulativ kan efter godkendelse af Forsikringstilsynet ændres for fremtidig bonustildeling, således at ændringen også gælder fremtidig bonus for allerede tegnede forsikringer."

Eksempel 2 viser som eksempel 1 en ret præcis angivelse i bonusregulativet af, hvorledes bonus skal anvendes. Samtidig indeholder eksemplet imidlertid også en ganske præcis angivelse af, at regulativet kan ændres også for eksisterende forsikringer.

Eksempel 3¹²

"Tre typer bonus

¹⁰ Regulativet er for Forsikringsaktieselskabet Nye Danske Liv og godkendt af Forsikringstilsynet den 25. oktober 1982.

¹¹ Bonusregulativ for Codan Liv, som beskrevet i Beretning fra Forsikringstilsynet om tilsynets virksomhed i året 1982, afdeling II, side 113.

¹² Bonusregulativ for Statsanstalten for Livsforsikring, godkendt i 1987 som angivet i Beretning fra Finanstilsynet 1987, afdeling III.

Statsanstalten tilbyder tre forskellige typer bonus for forsikringer der ikke er virksomme (dvs. ikke er under udbetaling). Det er:

- 1. Kontant-bonus*
- 2. Bonus-opsamling*
- 3. Bonustilskrivning*

Den type bonus, forsikringen skal have, vælger man ved tegningen."

Eksempel 3 viser ligeledes, at bonusanvendelsen er udførligt beskrevet i det anmeldte bonusregulativ, men i modsætning til de to foregående eksempler er der forskellige valgmuligheder. Desuden kan det bemærkes, at der i det pågældende regulativ ikke er taget højde for, at regulativet og bonusanvendelsen kan ændres. I forsikringsbetingelserne knyttet til den pågældende forsikring anføres det, at "fordelingen af bonus sker efter nærmere regler fastsat i Statsanstaltens bonusregulativ, der er godkendt af tilsynsmyndighederne." I et efterfølgende bonusregulativ¹³ fra den pågældende livsforsikringsvirksomhed er den sidste sætning udgået, således at det ikke fremgår, at den type bonus, forsikringen skal have, vælges ved tegningen. Bonusregulativet opregner således de mulige bonusanvendelsesmetoder, men hvilke der rent faktisk benyttes, og efter hvilke kriterier, fulgte ikke af bonusregulativet.

Eksempel 4¹⁴

"§ 3. Anvendelse af en forsikrings bonusandel

Stk. 1. En forsikrings bonusandel anvendes sædvanligvis til erhvervelse af tillæggsforsikring af samme art som den tegnede forsikring og betragtes som en integreret del af denne. Hvis ikke andet er aftalt, foretages en proportional opskrivning af alle forsikringsydelse, således at præmiereserven derefter er lig med forsikringsopsparingen. Såfremt størrelsen af forsikringsydelse på forhånd er fastlagt, kan bonusandelen anvendes til nedsættelse af den tekniske præmie.

Stk. 2. Det kan være aftalt, at bonusandelen udbetales kontant hvert år. I så fald reduceres bonusandelen ved tilbagekøb.

Stk. 3. Bonusanvendelsen kan opsamles uden samtidig køb af tillæggsforsikringer. Den opsamlede bonus betragtes til enhver tid som en integreret del af forsikringsopsparingen.

Eksemplet viser igen en ganske detaljeret beskrivelse af bonusanvendelsen, om end der i regulativet lægges op til, at der kan aftales alternative anvendelsesmuligheder. Dette illustreres også i eksempel 5:

Eksempel 5¹⁵

"§ 3

Medmindre andet er aftalt, anvendes bonusbeløbet til en proportional opskrivning af forsikringsydelse.

Det kan aftales, at opskrivningen kun skal omfatte en eller flere forsikringsydelse, at bonusbeløbet udbetales kontant, at det opspares og forrentes eller at det anvendes til nedsættelse af forsikringens præmie."

¹³ Bonusregulativ for Statsanstalten for Livsforsikring, Finanstilsynets beretning 1989, side 198.

¹⁴ Beretning fra Finanstilsynet, bilag 2 Livsforsikringsselskaber m.v., 1989, "Bonusregulativ af 1990", side 103.

¹⁵ Bonusregulativ godkendt af Finanstilsynet den 23. december 1992, Finanstilsynets beretning 1992, side 174.

Kapitel 5. Den aftaleretlige regulering af bonus

5.1 Aftalerne og aftaleretten

Forsikringstagernes ret til bonus følger af forsikringsaftalerne. Har forsikringstageren ”ret til bonus” jf. den indgåede forsikringsaftale, har forsikringstageren en berettiget forventning om at få bonus i forsikringsaftalens løbetid, hvis de økonomiske forhold giver mulighed herfor. Men som nævnt tidligere er det ikke sikkert, at der faktisk opstår et overskud til fordeling. Først når ”retten til bonus” udmøntes gennem forsikringsaftalens løbetid, tildeles bonus, som forsikringstageren herefter har krav på. ”Retten til bonus” og ”bonus” er således forskellige begreber.

Eventuelle tvister om, hvorvidt en livsforsikringsvirksomhed lever op til bonusforpligtelsen over for en forsikringstager, må afgøres med udgangspunkt i forsikringsaftalen. Bonusbegrebets aftaleretlige karakter afspejles i f.eks. informationsbekendtgørelsens § 4, hvorefter livsforsikringsvirksomheden forud for tegning af en forsikring skal oplyse om generelle angivelser vedrørende de bonusregler, der gælder for forsikringsaftalen. Det ses ofte, at der i forsikringsaftalen henvises til, at beregning, fordeling og evt. anvendelse af bonus sker efter det til enhver tid gældende bonusregulativ, der er anmeldt til Finanstilsynet. Der kan dog også direkte i forsikringsaftalen være angivet bestemmelser omkring bonus, f.eks. bonusanvendelsen.

Nye forsikringsvilkår gælder ikke for eksisterende forsikringer, og livsforsikringsvirksomhederne er bundet af indholdet af de tilsagn, der er givet til forsikringstagerne, medmindre der er taget forbehold for senere ændringer.

Henset til de meget lange kontraktperioder i livsforsikring kan der være behov for at indbygge en vis rummelighed i aftalegrundlaget, således at der er plads til meget store udsving i beregningselementerne og de udefra kommende forhold. Det er op til livsforsikringsvirksomheden at sikre sig en sådan rummelighed i aftalen, fordi løfterne normalt er bindende og uopsigelige for livsforsikringsvirksomheden i hele aftalens løbetid.

Denne rummelighed er historisk opnået gennem en henvisning i aftalerne til det til enhver tid gældende bonusregulativ eller lignende, jf. nedenstående eksempler. Hvis der opstår tvivl om, hvorvidt en livsforsikringsvirksomhed har adgang til at ændre bonusanvendelsen som ønsket, vil domstolene kunne afgøre dette efter almindelige fortolkningsprincipper, såsom formålet med aftalen samt koncipistreglen. Koncipistreglen indebærer, at livsforsikringsvirksomheden, som har formuleret det uklare aftalevilkår, må bære risikoen forbundet hermed. I den vurdering, der foretages, vil bl.a. den ønskede ændrings vigtighed og økonomiske betydning for forsikringstageren spille en rolle. Jo mere et vilkår er til skade for forsikringstageren, jo større krav stilles der til, at hjemlen i aftalegrundlaget er fremhævet og formuleret klart og tydeligt.

5.2 Spændvidden i aftalebestemmelserne vedrørende bonusanvendelse m.v.

Som det fremgår af det foregående, er bonusanvendelsen et rent aftalemæssigt forhold. Dette afsnit har til formål at illustrere betydningen af de indgåede aftaler for bonusanvendelsen, herunder bestemmelserne i livsforsikringsvirksomhedernes forsikringsbetingelser vedrørende bonus.

Betingelserne og policerne er grundelementerne i de aftalevilkår, der er gældende mellem forsikringstageren og livsforsikringsvirksomheden. Måtte der opstå uenighed mellem livsforsikringsvirksomheden og forsikringstageren om, hvorledes et aftalevilkår skal forstås eller

fortolkes, vil tvisten kunne indbringes for Ankenævnet for Forsikring og/eller for domstolene, idet der er tale om civilretlige spørgsmål. Finanstilsynet har som udgangspunkt ingen bemyndigelse til med civilretlig konsekvens at afgøre, hvorledes et aftalevilkår skal forstås eller fortolkes. Dette gælder uanset den tidligere omtalte praksis med at anmelde det fulde bonusregulativ, herunder også den aftaleretlige del, der vedrører bonusanvendelsen.

I det følgende gives en række eksempler på, hvilke formuleringer der har været anvendt og stadig er gældende i livsforsikringsvirksomhedernes forsikringsbetingelser og i policerne. Desuden har eksemplerne til formål at vise, at henvisningen i aftalerne til det til enhver tid gældende bonusregulativ har været ganske udbredt.

Eksemplerne viser, at det ikke nødvendigvis fremgår af den indgåede forsikringsaftale og de dertil hørende forsikringsbetingelser, om bonus skal anvendes til opskrivning af forsikringsydelse, eller om bonus kan anvendes på anden vis. Derimod er det et almindeligt standardvilkår i forsikringsbetingelserne, at fordelingen af bonus til den enkelte og eventuelt anvendelsen af bonus sker efter "det til enhver tid gældende" bonusregulativ, der er anmeldt til Finanstilsynet. Der ligger således i den anvendte formulering, at bonusregulativer kan ændres i forsikringens løbetid, uden at der hermed er tale om en aftaleændring. Ydermere er det en konsekvens heraf, at også bonusanvendelsen, såfremt den er fastlagt i bonusregulativet, kan ændres i forsikringens løbetid.

Eksempel 6¹⁶

"§ 8. Bonus

Forsikringen er berettiget til bonus, efter det til enhver tid gældende bonusregulativ, der er anmeldt til Finanstilsynet."

Eksemplet viser henvisningen til "det til enhver tid gældende bonusregulativ". I det pågældende regulativ er angivet alle de mulige bonusanvendelser, som livsforsikringsvirksomheden har mulighed for at tilbyde, mens det af den enkelte forsikringsaftale fremgår, hvilken bonusanvendelse der er aftalt. Det vil alene være muligt at ændre den aftalte anvendelse, hvis en sådan ændringsmulighed fremgår af aftalen.

Eksempel 7¹⁷

"§ 8. Bonus

"Fordelingen af bonus sker efter de til enhver tid gældende regler i Balticas bonusregulativ, der er godkendt af Finanstilsynet."

Eksemplet, som er 11 år yngre end det foregående, indeholder også en henvisning til de til enhver tid gældende regler i livsforsikringsvirksomhedens bonusregulativ.

Eksempel 8¹⁸

"§ 11. Bonus

Forsikringen deltager i bonusfordelingen. Bonus beregnes og anvendes i overensstemmelse med KP's bonusregulativ. Anvendelsen af bonus sker i henhold til gruppeaftalen."

¹⁶ Tryk ikrafttræden 1. april 2000.

¹⁷ Beretning fra Finanstilsynet, bilag 2 Livsforsikringsforsikringsselskaber m.v. 1989, side 58

¹⁸ Beretning fra Finanstilsynet, bilag 2 Livsforsikringsforsikringsselskaber m.v. 1989, side 88.

Også dette eksempel henviser til bonusregulativet, idet det fremgår, at bonus beregnes og anvendes i overensstemmelse med det anmeldte bonusregulativ. Derudover fremgår det, at den konkrete bonusanvendelse fremgår af gruppeaftalen. Dermed er det også et eksempel på, at de generelle regler for bonusanvendelsen findes i bonusregulativet, mens den konkrete anvendelse for den enkelte aftale fremgår af aftalen/policeen.

Eksempel 9¹⁹

"Bonus/omkostninger

Dækninger tegnet i livsforsikringsselskabet (undtagen skadesforsikringer) har ret til bonus, medmindre andet fremgår af forsikringsaftalen (dækningsoversigten).

Beregning og fordeling af bonus sker efter livsforsikringsselskabets til enhver tid gældende bonusregulativ for livsforsikringer. Bonusregulativer kan rekvireres ved henvendelse til selskabet. Selskabet kan foretage ændringer af bonusregulativer og udstede nye bonusregulativer med ændringer af reglerne for beregning og fordeling af bonus. Bonusregulativer og ændringer heraf anmeldes til Finanstilsynet i henhold til lov om forsikringsvirksomhed. Finanstilsynet påser efter paragrafferne 30 og 31, at forholdene er betryggende og rimelige over for den enkelte forsikringstager og andre berettigede efter forsikringsaftalen."

Hvad der ikke fremgår af de her gengivne forsikringsbetingelser, er, at det pågældende bonusregulativ også indeholder regler for, hvorledes bonus anvendes.

Eksempel 10²⁰

"Bonus

Bonus opstår, når vores kontorente, omkostninger og udgiften til skader udvikler sig bedre, end vi har forventet ved forsikringens oprettelse. Bonus er ikke garanteret.

Vi beregner, fordeler og anvender bonus for den enkelte forsikring efter det til enhver tid gældende bonusregulativ, der er anmeldt til Finanstilsynet. Anvender vi bonus til opskrivning af forsikringsydelse sker det efter det til enhver tid gældende beregningsgrundlag, der også er anmeldt til Finanstilsynet, og forsikringen fortsætter ved fremtidig beregning, fordeling og anvendelse af bonus som én pensionsordning, uanset om ordningen eventuelt indeholder flere beregningsgrundlag."

Dette eksempel, der er relativt nyt, viser, at det fortsat er almindeligt at henvise til det til enhver tid gældende bonusregulativ.

Eksempel 11²¹

"§ 6 Forsikringens værdi

Opgørelsen af forsikringens værdi inklusive eventuel bonus sker i henhold til regler i det til enhver tid gældende bonusregulativ, der er anmeldt til statens tilsynsmyndighed. Regulativet udleveres efter ønske."

¹⁹ Danica Pension ikrafttrædelse 1. oktober 2000.

²⁰ Bilag til forsikringspoliceen fra Danica Pension 2002.

²¹ PFA Pension, forsikringsbetingelser 2003.

Eksemplet viser et sæt betingelser, hvor der ikke tales specifikt om anvendelse, men hvor der henvises til det til enhver tid gældende bonusregulativ.

Eksempel 12²²

"Bonus er forsikringens "overskud", der opstår, når de faktiske satser for rente, administration og risiko er bedre end de forudsatte satser.

Bonus anvendes til forøgelse af forsikringsdækningen. Bonus er indregnet indtil de anførte datoer for udbetaling.

(tekst udeladt)

En andel af bonus anvendes forlods til sikring af de garanterede udbetalinger."

Eksemplet viser, at aftalen fastlægger princippet for bonusanvendelse, således at bonus vil blive anvendt til at øge forsikringsdækningen. Hvilke dele af dækningen og hvorledes forøgelse vil finde sted, fremgår imidlertid ikke af policen. Derudover er det værd at bemærke, at det også fremgår, at en del af bonus anvendes til forlods sikring af de garanterede ydelser. Det bemærkes, at dette ikke er bonus i henhold til definitionen af bonus i afsnit 2.2.

5.3 Særlige forhold for arbejdsmarkedspensioner med mere end to aftaleparter

De hidtidige betragtninger har i vidt omfang baseret sig på et traditionelt aftaleforhold mellem den enkelte forsikringstager på den ene side og livsforsikringsvirksomheden på den anden side. Imidlertid indgås en lang række aftaler på pensionsområdet mellem flere parter. Der er 2 hovedgrupper: De overenskomstbaserede arbejdsmarkedspensionsordninger, for hvilke det gælder, at en rammeaftale indgås mellem lønmodtager- og arbejdsgiverorganisationer, og de firmabaserede ordninger, hvor der indgås en aftale mellem den enkelte virksomhed og livsforsikringsvirksomheden.

Disse aftaler danner rammen om de aftaler, som den enkelte bliver en del af gennem sin ansættelse. Der er forskel på, hvor detaljeret rammeaftalen fastlægger den enkeltes pensionsforhold.

Når man skal vurdere mulighederne for løbende at ændre eksempelvis bonusanvendelse i denne type af pensionsordninger, har det betydning, at der er flere aftaleparter involveret. Således kan aftalerne give f.eks. overenskomstparterne mulighed for at ændre pensionsordningen, både fremadrettet og for allerede indbetalte midler uden forsikringstagerens udtrykkelige accept. Da arbejdsmarkedspensionsordningers udformning således er et resultat af en forhandling mellem ligeværdige parter, og vilkårene ikke, som tilfældet hyppigt er for *individuelle* forsikringstagere, ensidigt er fastlagt af livsforsikringsvirksomheden, betyder det bl.a., at koncipistreglen spiller en mindre rolle i fortolkningen af aftalerne.

5.4 Livsforsikringsvirksomhedernes råderum

Udgangspunktet er, at størrelsen af bonus ikke er garanteret, og at forsikringstagerne i perioder med lav rente eller negativ udvikling i andre af grundlagets elementer ikke kan forvente bonustilskrivning. Forsikringstagerne må derfor i perioder tåle, at bonustilskrivningen sættes til nul²³. Modsat må forsikringstagerne i perioder med høj rente og reelt gunstige vilkår for livsforsikringsvirksomheden have en formodning om bonustilskrivning. Dette vil dog afhænge af den konkrete aftale.

²² Forsikringspolice fra PFA 2002.

²³ Dette er i overensstemmelse med Ankenævnskendelse, jf. FED 1996.331.

Forsikringstageren kan gennem hele forsikringens løbetid støtte ret på ordlyden af den aftale og de dertilhørende forsikringsbetingelser, som forsikringstageren har indgået med livsforsikringsvirksomheden. Medmindre der er taget forbehold herfor i forsikringsaftalen, kan indholdet af forsikringsaftalen og betingelserne ikke fraviges, uden at forsikringstageren har accepteret de ændrede vilkår.

Den forsikringsaftale, der bliver indgået mellem forsikringstageren (eventuelt dennes arbejdsgiver) og livsforsikringsvirksomheden, hjemler forsikringstagerens ret til bonus, men det følger ikke nødvendigvis af den indgåede forsikringsaftale og forsikringsbetingelserne, at bonus til stadighed skal anvendes på en bestemt måde. Ofte har livsforsikringsvirksomheden i forsikringsaftalen forbeholdt sig ret til at ændre bonusregulativet/bonusanvendelsen.

Bonusregulativet kan, såfremt aftalen mellem forsikringstageren og livsforsikringsvirksomheden tillader det, ændres i forsikringens løbetid, og en sådan praksis har været accepteret af Finanstilsynet. Praksis understreger, at det er sædvanligt, at der aftales en adgang til at ændre bonusregulativet, samt at denne adgang udnyttes. Et forbehold i aftalen om at kunne ændre bonusregulativet er et væsentligt instrument i langvarige kontraktforhold.

Finanstilsynet har gennem sin praksis klart tilkendegivet, at det ikke generelt anses for urimeligt over for forsikringstagerne, at livsforsikringsvirksomhederne forbeholder sig adgang til at ændre bonusregulativet, ligesom konkrete gennemførte ændringer har været anset for betryggende over for forsikringstagerne.

Livsforsikringsvirksomheden skal overholde gældende forpligtigelser i henhold til informationsbekendtgørelsen. Informationsbekendtgørelsen er sanktioneret med bøde, men livsforsikringsvirksomheden kan ved domstolene blive stillet over for et erstatningskrav, såfremt de almindelige betingelser for at gøre et erstatningsretligt ansvar gældende er til stede. Forsikringstageren skal bl.a. kunne dokumentere et tab.

Adgangen til at foretage løbende ændringer i bonusanvendelsen kræver, at aftalerne giver mulighed herfor, og at forsikringstagerne modtager meddelelse om, at der fremtidigt vil blive ændret i bonusanvendelsen i henhold til forsikringsaftalens bestemmelser herom, jf. også § 5, stk. 1, i informationsbekendtgørelsen.

Ud over de tilfælde, hvor der er en klart formuleret hjemmel til at ændre bonusanvendelse, kan også livsforsikringsvirksomhedernes handle måde, som frem til 1993 var godkendt af tilsynet, have skabt en praksis, der kan få betydning for bonusanvendelsen og eventuelle ændringer heri. En sådan praksis er i sig selv uforpligtende, men den kan have betydning for, hvorledes domstolene vil fortolke uklare regler.

5.5 Den hidtidige praksis ved domstole o.lign.

Som det fremgår af denne rapport, er der en bred vifte af mulige måder, hvorpå bonusreglerne er formuleret. Og der er også en vis forskellighed i, hvorledes livsforsikringsvirksomhederne har forbeholdt sig retten til at ændre i bonusregulativet, og enten som led heri eller gennem et selvstændigt forbehold forbeholder sig ret til også at ændre bonusanvendelsen.

Som konkrete - ikke udtømmende - eksempler på ændret bonusanvendelse kan nævnes:

- bortfald af muligheden for at vælge mellem straksopskrivning og løbende regulering ved aktualisering af pensionsydelsen,
- ændring af grundlagsrenten førte til anvendelse af bonus på et andet grundlag end oprindelig aftalt,
- konvertering af F66-bestande til G82-bestande betød ændring fra bonusopsparing til tillægsydelse.

Nedenfor er gennemgået den tilgængelige retspraksis på området.

Bortfald af valg mellem straksopskrivning og løbende regulering ved aktualisering af pensionsydelsen

Det har været almindeligt at tilbyde forsikringstagerne en valgfrihed mellem en fast bonusydelse af en nærmere fastsat størrelse eller en årlig opskrivningsbonus. Denne valgfrihed forsvandt i en række livsforsikringsvirksomheder, således at det faste bonustillæg af livsforsikringsvirksomhederne blev ændret til en opskrivningsbonus, hvilket medførte, at grundbeløbet fremover løbende blev opskrevet i forhold til den i året forud indtjente bonus. Valgfriheden bortfaldt som følge af, at livsforsikringsvirksomhederne ændrede bonusbestemmelserne i bonusregulativer, som herefter blev godkendt af Finanstilsynet.

Følgende landsretsdom og responsumsag, der blev behandlet i Assurandør-Societetets Responsumudvalg, og som efterfølgende blev afgjort ved forlig, vedrører samme problemstilling.

Ø.L.D. af 21. marts 1996

Livsforsikringsvirksomheden afviste forsikringstagerens krav om, at valgfriheden mellem straksopskrivning og løbende regulering fortsat bestod under henvisning til, at livsforsikringsvirksomheden med Finanstilsynets godkendelse havde ændret bonusbestemmelserne, således at bonusbestemmelserne nu alene omfatter en ret til opskrivningsbonus. Forsikringstageren indbragte sagen for Ankenævnet for Forsikring, hvor klagen ikke blev taget til følge. Spørgsmålet blev indbragt for byretten, der udtalte, at "sagsøgers krav på bonus er en ret til at få del i det overskud, som forsikringen optjener. Derimod findes kravet på bonus ikke pr. definition at være knyttet til én bestemt udbetalingsmåde". Landsretten stadfæstede byrettens dom.

FED 1997.1389

Det følger af responsumsagen, at forsikringstageren efter et tidligere godkendt bonusregulativ kunne vælge mellem en årlig regulering og en engangsførhøjelse ved udbetaling af syge- og ulykkespensionen. Beslutningen om, hvilket alternativ forsikringstageren ville vælge, skulle meddeles livsforsikringsvirksomheden senest 2 år efter det tidspunkt, hvor forsikringstageren første gang fik invaliderenten udbetalt. Livsforsikringsvirksomheden gjorde under sagens behandling gældende, at dette ikke betyder, at dette gælder uændret i hele forsikringens løbetid. Det bonusregulativ, som var gældende i 1987, da invalidepensionen i den konkrete sag blev bevilget, blev godkendt af Finanstilsynet den 9. oktober 1984 med virkning fra 1. januar 1984.

Klager indbragte spørgsmålet vedrørende den manglende valgmulighed for Ankenævnet for Forsikring (AK 35.964). Nævnet fandt, at livsforsikringsvirksomheden burde have orienteret klageren om 60 pct. engangsførhøjelsens bortfald, således at klageren havde haft mulighed for at medtage dette forhold i sine dispositioner vedrørende forsikringsydelsens størrelse. Klager fik ikke

medhold, da klageren ikke havde dokumenteret at have lidt noget tab i forhold til den indgåede forsikringsaftale.

Sagen blev herefter behandlet ved domstolene. Assurandør-Societetets Responsumudvalg fik under sagens behandling ved Østre Landsret stillet en række spørgsmål vedrørende årlig bonusregulering og fast bonustillæg.

Af Assurandør-Societetets besvarelse fremgik, at det indtil slutningen af 1980'erne ikke var ualmindeligt, at forsikringstagerne på starttidspunktet for løbende udbetalinger kunne vælge mellem årlig bonusregulering og fast bonustillæg ved livsforsikringer med livrente. Denne valgmulighed fulgte af livsforsikringsvirksomhedernes bonusregulativ. Valgmuligheden bortfaldt i almindelighed, efterhånden som livsforsikringsvirksomhederne valgte ikke længere at anvende det faste bonustillæg. Det fremgik endvidere af Assurandør-Societetets besvarelse, at livsforsikringsvirksomhederne sædvanligvis ikke har orienteret den enkelte forsikringstager direkte om, at denne valgmulighed forsvandt som følge af, at bonusregulativet blev ændret. Retten tilkendegav, at resultatet ved en dom ville blive, at livsforsikringsvirksomheden ville få medhold. Sagen blev herefter hævet.

Ændring af grundlagsrenten

I forbindelse med vedtagelsen af 3. livsforsikringsdirektiv blev der fastlagt de principper, hvorefter de forsikringsmæssige hensættelser skal opgøres. Heriblandt statueres, at den rentesats (grundlagsrenten), der lægges til grund for præmieberegningen i nytægningstariffer (opgørelsen af de forsikringsmæssige hensættelser) skal vælges med forsigtighed. Det bestemmes i dansk ret, at Finanstilsynet skal fastsætte et maksimum for rentesatsen - en maksimal grundlagsrente.

Den 1. juli 1994 trådte lovændringen i kraft, som gav Finanstilsynet hjemmel til at udstede retsfor skrifter om fastsættelsen af den maksimale grundlagsrente. Finanstilsynet meddelte i brev af 26. maj 1994, at man på baggrund af Grundlagsrenteudvalgets arbejde fastsatte den maksimale grundlagsrente til 3 pct. Der blev senere udstedt en bekendtgørelse om grundlagsrente for livsforsikringsvirksomhed²⁴, og den maksimale grundlagsrente er i dag fastsat til 2 pct. Den maksimale grundlagsrente, der blev fastsat i juni 1994, havde alene betydning for forsikringsaftaler, som blev indgået på baggrund af begæringer, som blev indgivet den 1. juli 1994 eller senere. Dog faldt forhøjelser m.v. på forsikringer tegnet inden 1. juli 1994 ind under bekendtgørelsen efter udgangen af en overgangsperiode, der udløb med udgangen af 1996.

Det var således ikke hensigten med reglerne om maksimal grundlagsrente at gribe ind i allerede indgåede forsikringsaftaler, og det blev bestemt, at bonustilskrivningen på forsikringen kunne ske med den hidtil anvendte grundlagsrente, såfremt dette var betryggende. Tilsynet pålagde den enkelte livsforsikringsvirksomhed at sikre, at der ikke fremtidigt ville blive indgået forpligtelser, der kunne hindre eventuelle kommende nedsættelser af den maksimale grundlagsrente. Næsten alle kontrakter tillod eller kunne med et varsel ændres til, at reguleringer kunne ske på en dyrere tarif. Næsten ingen kontrakter havde angivet, at tariffen var garanteret, så overgangsperiode og dispensationer var rent administrativt betinget.

Det følger af § 4, stk. 3, i grundlagsrentebekendtgørelsen fra 12. december 1995, at for forsikringsaftaler, der er indgået på det beregningsgrundlag, der var gældende før 1. juli 1994, kan den dertil svarende bonustilskrivning ske med den hidtil anvendte grundlagsrente. Denne be-

²⁴ Bekendtgørelse nr. 963 af 12. december 1995, og senere bekendtgørelse nr. 433 af 7. juni 1999.

stemmelse er ikke gentaget i grundlagsrente bekendtgørelsen gældende fra 1. juli 1999. Det følger af denne bekendtgørelses § 8, stk. 1, at for forsikringsaftaler indgået på et før den 1. juli 1999 anvendt beregningsgrundlag kan præmieforhøjelser og bonustilskrivninger indtil udgangen af 2000 beregnes med en grundlagsrente på højst 3 pct. p.a.

Finanstilsynets indgriben fik i 1994 som nævnt ovenfor i praksis meget begrænsede konsekvenser for allerede indgåede forsikringsaftaler. Men den efterfølgende grundlagsrenteændring i 1999 uden dispensationsmulighed kom umiddelbart også til at gælde for bonustillægforsikringer for allerede bestående kontrakter. Finanstilsynets nedsættelse af den maksimale grundlagsrente medfører således, at livsforsikringsvirksomhederne var tvunget til at ændre tarifprisen for bonusanvendelsen for bonustillægforsikringer for allerede etablerede aftaler. Finanstilsynet har ikke i den forbindelse taget stilling til, hvorvidt nogle livsforsikringsvirksomheder har afgivet garanti på grundlagsrenten for fremtidig bonustilskrivning. I forbindelse med udarbejdelsen af regelsættet havde tilsynet forhørt sig hos livsforsikringsvirksomhederne om, hvorvidt nogle livsforsikringsvirksomheder havde aftaler, der indebar en garanti for, hvilken grundlagsrente der skal anvendes på fremtidig bonustilskrivning. Finanstilsynet fik i den forbindelse oplyst, at ingen livsforsikringsvirksomheder havde sådanne aftaler.

Andre relevante afgørelser vedrørende bonus

Østre Landsrets dom fra 15. april 1996 (FED 1996.391)

Det blev over for landsretten oplyst, at bonus efter reglerne ved forsikringens tegning fordeltes således, at der, dersom invalidepension blev aktuel, blev givet en ydelse til den pågældende for resten af livet, idet dækningen blev forhøjet med opsamlet bonus for den tid, forsikringen havde været virksom. Statsanstalten købte således for vedkommende berettigede en livrente. Ved den berettigedes død uden at efterlade sig en ægtefælle, tilfaldt bonus livsforsikringsvirksomheden.

Det følger af dommen, at livsforsikringsvirksomheden i 1976 ændrede ordningen for bonustillæg til aktuelle invalidepensioner. Med virkning fra 1. januar 1976 blev det bestemt, at den bonus, der var tilfaldet den samlede forsikring, inden invalidepensionen på et tidspunkt før forsikringstagerens 67. år blev aktuel, skulle overføres til de ikke aktuelle dele af forsikringen, nemlig enkepensions- og alderspensionsdelene, og således ikke mere medførte en forhøjelse af invaliderenten. Dette medførte, at de løbende udbetalinger af alderspension forhøjedes, når en sådan blev aktuel. Ved den berettigedes død kom denne bonus enten enken til gode i form af enkepension, eller bonus tilfaldt forsikringstagerens dødsbo.

Der er ikke udstedt meddelelse om denne ændring af ordningen med hensyn til fordeling af bonus, men Statsanstaltens bonusregulativer - herunder den ændrede norm for fordeling af bonus - er godkendt af Finanstilsynet. Forsikringstageren blev tildelt invaliderente med virkning fra 1. marts 1987 og klagede til Finanstilsynet over manglende bonusudbetaling. Finanstilsynet henviste til, at bonus ikke er tabt, men at bonus kommer til udbetaling med alders- og ægtefællepension, hvilket er i overensstemmelse med det for livsforsikringsvirksomheden godkendte bonusregulativ. Finanstilsynet foretog sig derfor ikke yderligere i sagen.

Retten udtalte følgende:

"Reglerne om bonus i betingelserne for sagsøgerens pensionsforsikring er affattet med mulighed for ændringer. Sagsøgte har således ikke givet tilsagn om, at den på tegningstidspunktet praktiserede anvendelse af opsamlet bonus, hvorefter denne fordeles på alle dækningsområder,

ikke kan forandres i forsikringens løbetid, som det er sket. Aftalen, der er indgået mellem sagsøgte og (arbejdsgiveren), hjemler sagsøgeren ret til bonus, men det kan ikke anses for et led i aftalen, at bonus skal anvendes og fordeles på en bestemt måde, idet sagsøgte har forbeholdt sig ret til - med Finanstilsynets godkendelse - ensidigt at ændre i bonusregulativet.

Det er ikke under sagen oplyst, at sagsøgeren har haft kendskab til, hvordan den opsamlede bonus blev anvendt før 1976, og han kan derfor ikke antages at have haft forventning om, at denne praksis ville gælde uforandret for hans forsikring.

Retten har ikke grundlag for at fastslå, at de gennemførte ændringer i bonusfordelingen generelt har forringet de forsikredes vilkår til fordel for sagsøgte.

Den omstændighed, at sagsøgte ikke klart har orienteret sagsøgeren om de skete ændringer, der formentlig kunne have fremgået tydeligere af forsikringsmeddelelse fra 1983, kan ikke føre til andet resultat med hensyn til sagsøgerens retsstilling.

Som følge af det anførte tager retten sagsøgtes påstand om frifindelse til følge, idet sagens omkostninger dog bør ophæves som nedenfor bestemt under hensyn til, at sagsøgtes manglende og uklare information om ændringen i bonusreglerne må antages at have været medvirkende årsag til den hos sagsøgeren opståede usikkerhed om retsstillingen."

FED 1996.331

Forsikringstageren havde 4 pensionsordninger i samme livsforsikringsvirksomhed. Klager var utilfreds med, at bonus på police I og II var faldende og forventedes at bortfalde omkring år 2000, ligesom der ikke kunne forventes bonustilskrivning på police III og IV. Det var klagerens anbringende, at bonus er garanteret og således ikke kan bortfalde helt, ligesom klager gjorde gældende, at han ved forsikringens tegning er blevet lovet bonus.

Ankenævnet for Forsikring udtalte: "*Selskabet har ikke garanteret klageren bonustilskrivning af en bestemt størrelse, og nævnet finder derfor også, at bonustilskrivningen kan nedsættes til nul.*"

Kapitel 6. Grænsefladerne mellem det aftaleretlige og offentligretlige område

6.1 Lovgivningens udgangspunkt

Det er væsentligt at skelne mellem de offentligretlige regler, som livsforsikringsvirksomhederne er underlagt, og aftalerne. Spørgsmålet er, hvem der skal og kan vurdere, om livsforsikringsvirksomhederne overholder indgåede forsikringsaftaler, og i relation hertil, hvilken retsfølge det vil få, hvis det vurderes ikke at være tilfældet.

De offentligretlige regler stiller krav til livsforsikringsvirksomhederne, f.eks. ved at forlange kapitalværdien af livsforsikringsvirksomhedens forpligtelser over for forsikringstagerne afsat i status. De offentligretlige regler stiller krav om betryggenhed og rimelighed. De definerer ikke nærmere forsikringstagernes rettigheder.

Forsikringstagernes rettigheder udspringer af aftalerne. Det gælder både i individuelle og kollektive aftaler. Aftalerne fastlægger, hvilke ydelser – herunder evt. bonus – den enkelte har ret til på udløbstidspunktet eller efter en given begivenhed.

Det kan dog i visse tilfælde være nødvendigt at tage stilling til aftaleforhold i forbindelse med Finanstilsynets vurdering ud fra det offentligretlige regelsæt.

Det tilsyn, Finanstilsynet fører med livsforsikringsvirksomhederne, er overvejende et solvenstilsyn. Det vil sige, at Finanstilsynet påser, at livsforsikringsvirksomhedernes lovpligtige solvens er til stede, og at livsforsikringsvirksomhederne i øvrigt overholder tilsynslovgivningens krav.

I lovgivningen er enten generelt eller specifikt beskrevet de forhold, der kan begrunde Finanstilsynets indgriben, og det er ligeledes fastlagt, at den lovgivning, der henhører under Finanstilsynets ressort, overvejende regulerer livsforsikringsvirksomhedernes forhold og ikke forsikringstagernes. Finanstilsynet behandler således som udgangspunkt ikke sager om enkeltkunde-forhold.

Principielt kan dette udtrykkes således, at Finanstilsynet som udgangspunkt påser, om livsforsikringsvirksomhederne overholder deres offentligretlige forpligtelser, eksempelvis om den fornødne kapital er til stede. I benægtende fald reagerer Finanstilsynet med påbud eller andre sanktioner over for livsforsikringsvirksomheden. Finanstilsynet behandler i princippet ikke sager, hvor forsikringstager klager over en livsforsikringsvirksomhed, ligesom Finanstilsynet ikke går ind i tvister mellem forskellige livsforsikringsvirksomheder eller mellem livsforsikringsvirksomheder på den ene side og forsikringstager på den anden side. Tvister overlades til Ankenævnet for Forsikring og/eller domstolene, idet kun domstolene - og i en vis udstrækning de øvrige klageorganer - er udstyret med processuelle redskaber til at løfte denne opgave. En fortolkning og vurdering af et civilretligt mellemværende vil således typisk inddrage en flerhed af momenter (hvor aftalegrundlaget naturligvis indgår som væsentligt delelement). Bedømmelsen vil typisk kræve en bevismæssig vurdering af, hvad der er sagt og gjort mellem parterne, om der er udvist ansvarspådragende adfærd, om der er lidt et tab etc. Det er derfor udgangspunktet, at det alene er domstolene og de særlige klageorganer, der er tillagt denne kompetence.

Opdelingen mellem det offentligretlige og det civilretlige er dog ikke nær så stringent, som udgangspunktet lader formode. Der er således en række regler, der enten direkte eller forudsætningsvis kræver, at Finanstilsynet vurderer forsikringsaftalernes indhold.

6.2 Hvornår skal Finanstilsynet foretage en vurdering af aftalerne?

God skik

Som eksempel på en regel, der kræver Finanstilsynets vurdering af aftalerne, kan nævnes, at Finanstilsynet efter FIL § 43 kan gribe ind over for en livsforsikringsvirksomhed, såfremt dets handlemåde over for forsikringstagerne strider mod redelig forretningsskik og god livsforsikringsvirksomhedspraksis – kaldet "god skik-reglen". Finanstilsynet kan dog kun anvende god skik-reglen, såfremt den pågældende handlemåde er et udtryk for en generel praksis. God skik-reglen er således ikke en regel, der muliggør, at Finanstilsynet kan afgøre enkeltstående forsikringstagerklager. Enkeltstående klagesager kan dog indeholde generelle problemstillinger, som Finanstilsynet kan tage stilling til.

Endvidere er der efter reglerne i informationsbekendtgørelsen, der har hjemmel i FIL § 56, pligt for en livsforsikringsvirksomhed til at give forsikringstageren de nødvendige oplysninger til forståelse af de væsentligste elementer i forsikringen m.v.

Information til forsikringstageren

Efter bekendtgørelsens § 3 skal der gives diverse oplysninger om livsforsikringsvirksomheden, såsom navn, hjemsted, klageadgang, lovvalg etc. Efter bekendtgørelsens § 4 skal der endvidere gives følgende oplysninger:

- 1) Definition af de enkelte forsikringsydelser og valgmuligheder.
- 2) Forsikringsaftalens løbetid.
- 3) Betingelser for indbetaling af præmier, herunder over hvilken årrække.
- 4) Forsikringsydelsernes størrelse og præmien for ydelserne.
- 5) Omkostningsbelastning.
- 6) Angivelse af, i hvilket omfang og på hvilken måde størrelsen eller reglerne for fastsættelse af størrelsen af ydelser, præmier m.v. er garanteret.
- 7) Generelle angivelser vedrørende de bonusregler, der gælder for forsikringsaftalen.
- 8) Betingelser for opsigelse af forsikringsaftalen og for udøvelse af opsigelsesretten.
- 9) Generelle angivelser vedrørende reglerne for beregning af tilbagekøbsværdi og fripoliceværdi og arten af de hertil knyttede garantier.

Ændringer under forsikringsaftalens løbetid i de i bekendtgørelsens §§ 3 og 4 nævnte oplysninger skal endvidere meddeles til forsikringstageren, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 1. De oplysninger, der skal gives efter bekendtgørelsen, skal være klart og præcist formuleret.

Det er ikke i bekendtgørelsen angivet, hvad der skal ske, hvis en livsforsikringsvirksomhed ikke overholder informationspligten. Efter almindelige principper vil en overtrædelse imidlertid indebære, at livsforsikringsvirksomheden får påbud om at berigtige forholdet. Almindeligvis vil dette indebære, at livsforsikringsvirksomheden får påbud om at give forsikringstagerne den pågældende information. Såfremt den manglende information skønnes at betyde, at de ændrede forhold ikke kan gøres gældende over for forsikringstagerne, vil Finanstilsynets reaktion under normale forhold være at forlange, at hensættelserne øges svarende til den risiko, som virksomheden har, hvis kunderne skal behandles i overensstemmelse med Finanstilsynets fortolkning af aftalen. I

helt særlige situationer, f.eks. hvor der er en høj grad af sandsynlighed for, at domstolene vil træffe afgørelse om, at ændringen efter almindelige aftaleretlige regler ikke kan anses at være i overensstemmelse med aftalen, kan Finanstilsynet meddele livsforsikringsvirksomheden påbud om at ændre det økonomiske forhold for forsikringstageren i overensstemmelse hermed.

Rimelighedstilsyn med teknisk grundlag

I forbindelse med at Finanstilsynet efter FIL § 21 vurderer, om det anmeldte tekniske grundlag er rimeligt og betryggende over for den enkelte forsikringstager og andre berettigede efter forsikringsaftalerne, kan Finanstilsynet vurdere indholdet af forsikringsaftalerne, idet vurderingen efter ordlyden tager udgangspunkt i den enkelte forsikring.

Der kan ikke siges noget præcist om, hvor langt ned i aftalegrundlaget Finanstilsynet skal gå, og der er formentlig heller ikke nogen veldefineret grænse herfor. Dette må afhænge af omstændighederne, nemlig hvad anmeldelserne - og Finanstilsynets øvrige viden om livsforsikringsvirksomheden specifikt og markedet generelt - giver anledning til at undersøge.

6.3 Urimelige aftalevilkår i forsikringsaftalerne

Hvor det i en bestemmelse direkte er fastsat, at Finanstilsynet skal vurdere aftalerne, er der som regel også klarhed over, hvorledes Finanstilsynet skal reagere. I de tilfælde, hvor Finanstilsynet konstaterer, at der er tale om urimelige vilkår i aftalegrundlaget, er det imidlertid ikke angivet, hvorvidt Finanstilsynet alene skal reagere over for livsforsikringsvirksomheden, eller om Finanstilsynets reaktion også kan inkludere forsikringstagerne.

Udgangspunktet er, at aftalerne skal vurderes ud fra den tid, som de er formuleret i. Aftaler, der ikke er urimelige på tegningstidspunktet, vil altså normalt ikke efterfølgende blive anset for at være urimelige. Dette betyder imidlertid ikke, at en ny fortolkning af tidligere anvendte aftalebestemmelser ikke kan anses for at være urimelig.

Nedenfor ses på, i hvilket omfang Finanstilsynets reaktion kan inkludere forsikringstagerne.

6.3.1 Overtrædelse af god skik

Aftalevilkår kan være urimelige på en sådan måde, at de er en overtrædelse af god skik-reglen i FIL § 43, stk. 1. Efter FIL § 348, stk. 2 kan Finanstilsynet meddele påbud om berigtigelse af forhold, der er i strid med god skik-reglen.

Med hjemmel i FIL § 348, stk. 2, jf. § 43, stk. 1, kan Finanstilsynet således påbyde en livsforsikringsvirksomhed at ændre urimelige aftaler, jf. ordene "give påbud om berigtigelse", således at urimelige vilkår fjernes eller ændres.

I det omfang en livsforsikringsvirksomhed slet ikke opfylder sine aftalemæssige forpligtelser, er dette også en overtrædelse af god skik-reglen i FIL § 43, forudsat at den manglende overholdelse er et udtryk for en generel praksis fra livsforsikringsvirksomhedens side inden for et bestemt område, eksempelvis for en bestemt type af forsikringer.

Er der tale om, at en livsforsikringsvirksomhed i et enkelt tilfælde ikke overholder forsikringsaftalen, og det således ikke er udtryk for en generel praksis fra livsforsikringsvirksomhedens side, kan Finanstilsynet ikke reagere efter FIL § 43, og

forsikringstageren må i stedet indbringe sådanne tvister for Ankenævnet for Forsikring og/eller domstolene.

Hvis Finanstilsynet bliver opmærksomt på enkeltstående tilfælde af urimelighed, som forsikringstagerne (endnu) ikke selv har konstateret, har Finanstilsynet ikke med det nuværende hjemmelsgrundlag mulighed for at henvende sig direkte til forsikringstagerne og gøre opmærksom på forholdet. Forholdet kan imidlertid være en overtrædelse af informationsreglerne i FIL § 56 med tilhørende bekendtgørelse. I sidstnævnte tilfælde kan Finanstilsynet påbyde livsforsikringsvirksomheden at gøre forsikringstagerne opmærksomme på forholdet.

En overtrædelse af god skik-reglen i FIL § 43, stk. 1 kan naturligvis også indebære, at informationsreglerne ikke er overholdt, og således også indebære, at Finanstilsynet kræver, at der tilgår forsikringstagerne information om forholdet. Det er som udgangspunkt livsforsikringsvirksomheden, der skal give forsikringstagerne den pågældende information – ikke Finanstilsynet. Som beskrevet i afsnit 6.2 kan en overtrædelse af informationsbekendtgørelsen også i ganske særlige tilfælde indebære, at eksempelvis livsforsikringsvirksomhedens ensidige ændringer i forsikringsaftalerne ikke anses for gyldigt vedtaget mellem parterne.

6.3.2 Urimelige aftalevilkår i forbindelse med anmeldelserne efter FIL §§ 20 og 21

Hvis en anmeldelse konstateres at være urimelig over for forsikringstagerne efter FIL § 21, stk. 1, kan det bunde i urimeligheder i aftalegrundlaget eller uoverensstemmelse mellem det anmeldte og aftalerne i øvrigt. Tilsynet vil normalt ikke have kendskab til aftalerne. Tilsynet kvitterer derfor ved modtagelsen af anmeldelser og meddeler, at Finanstilsynet forudsætter, at der er overensstemmelse mellem det anmeldte tekniske grundlag og de indgåede aftaler med den enkelte forsikringstager.

Finanstilsynets umiddelbare reaktion på en urimelig anmeldelse vil efter FIL § 21, stk. 6, være at kræve en ny rimelig anmeldelse indgivet. Hvis den konstaterede urimelighed er en overtrædelse af god skik-reglen i FIL § 43, stk. 1, kan Finanstilsynet forholde sig som anført ovenfor i afsnit 6.3.1.

Hvis omstændighederne omkring det urimelige aftalevilkår endvidere statuerer en overtrædelse af informationsbekendtgørelsen, kan Finanstilsynet påbyde livsforsikringsvirksomheden at informere forsikringstagerne om forholdet. Der kan også være tale om, at det urimelige aftalevilkår ikke kan anses som gyldigt vedtaget mellem parterne, hvorfor Finanstilsynet kan kræve hensættelser til afdækning af selskabets risiko. I helt særlige situationer kan Finanstilsynet påbyde livsforsikringsvirksomheden at ændre de økonomiske forhold for forsikringstagerne, jf. afsnit 6.2.

Såfremt Finanstilsynet konstaterer, at der er uoverensstemmelse mellem en anmeldelse og tidligere indgåede aftaler, vil Finanstilsynet efter FIL § 21, stk. 6, kræve en ny rimelig anmeldelse indgivet. Forsikringsaftalerne udgør som udgangspunkt ikke en del af de anmeldte forhold, og reglen hjemler således ikke en adgang for Finanstilsynet til at påbyde konkrete ændringer i de enkelte forsikringsaftaler. Indholdet af de enkelte aftaler kan imidlertid indgå i Finanstilsynets vurdering af, hvorvidt det anmeldte grundlag skal forkastes som stridende mod allerede indgåede aftaler.

Hvis en anmeldelse er urimelig eller ubetyggende over for den enkelte forsikringstager, bestemmer FIL § 21, stk. 6, også, at FIL § 274 finder tilsvarende anvendelse. Af FIL § 274 fremgår, at Finanstilsynet kan påbyde en livsforsikringsvirksomhed at foretage de foranstaltninger, der skønnes nødvendige, blandt andet i tilfælde af at livsforsikringsvirksomheden ikke overholder lovgivningen, eller det anmeldte tekniske grundlag ikke anses for betryggende.

Såfremt de urimelige aftalevilkår indebærer, at betingelserne i FIL § 274 er opfyldt, vil Finanstilsynet således også med denne hjemmel kunne påbyde en livsforsikringsvirksomhed at foretage opretning af urimelige vilkår. Det må dog antages at være sådan, at urimelige aftalevilkår kun sjældent vil indebære, at betingelserne for at give påbud efter FIL § 274 er opfyldt.

Det bemærkes i øvrigt, at Finanstilsynet i medfør af FIL § 55, stk. 3 har hjemmel til at fastsætte nærmere bestemmelser for indholdet af forsikringsbetingelserne i livsforsikringsvirksomheder. Denne hjemmel – som p.t. ikke er udnyttet – blev indsat i lovgivningen i 1993 som en konsekvens af, at godkendelsessystemet blev afskaffet og afløst af det nuværende anmeldelsessystem.

På baggrund af lovbemærkningerne til FIL § 55, stk. 3, må det antages, at bestemmelsen ikke giver Finanstilsynet bemyndigelse til at fastsætte et generelt krav om rimelighed i forsikringsaftalerne eller til at fastsætte mulige sanktioner fra tilsynets side over for sådanne urimelige aftaler, på trods af at bestemmelsens ordlyd i øvrigt synes at indebære dette.

6.4 Sammenfatning

Som det fremgår, er det påkrævet, at Finanstilsynet i visse sammenhænge går ind og vurderer forsikringsaftalernes indhold. Dette kan enten fremgå direkte af lovbestemmelserne eller være forudsat, således som tilfældet er ved FIL §§ 20 og 21.

Det må derfor antages at ligge helt fast, at Finanstilsynet kan undersøge forsikringsaftalerne, men det kan ikke siges præcist, hvornår dette skal ske, og hvor langt ned i aftalegrundlaget undersøgelsen skal gå. Dette må afhænge af de konkrete omstændigheder, hvilket også er den mest hensigtsmæssige løsning, da det ikke er muligt for Finanstilsynet på baggrund af reglerne i 3. livsforsikringsdirektiv²⁵ at kræve løbende anmeldelse af forsikringsbetingelser.

Hvis Finanstilsynet bliver opmærksomt på urimeligheder i aftalegrundlaget eller på, at aftaler ikke overholdes, kan Finanstilsynet – ud over den specifikke handling, som er beskrevet i den bestemmelse, som forholdet omhandler – reagere efter reglen om god skik (FIL §§ 43 og 348), reglerne om information til forsikringstagerne (FIL § 56 og informationsbekendtgørelsen) samt eventuelt de generelle regler om påbud af nødvendige foranstaltninger i FIL § 274.

Kun ved en overtrædelse af god skik-reglen er det angivet, at Finanstilsynet kan gribe ind over for det urimelige aftalevilkår, nemlig ved påbud om forholdets berigtigelse.

Det er ikke angivet, at Finanstilsynet kan gribe ind til fordel for forsikringstagerne, såfremt Finanstilsynet konstaterer urimeligheder i aftalegrundlaget i forbindelse med behandling af anmeldelser modtaget i medfør af FIL § 20, eller såfremt Finanstilsynet konstaterer en overtrædelse af FIL § 56 og den tilhørende informationsbekendtgørelse. Det skal således fra sag til sag konkret afgøres, hvorvidt Finanstilsynet alene skal rette påbuddet mod livsforsikringsvirksomheden, eksempelvis i form af et krav om øgede hensættelser, eller om der under særlige omstændigheder kan rettes påbud mod livsforsikringsvirksomhedens behandling af forsikringstagerne, således at det kræves, at urimelige aftalevilkår "genoprettes" med eventuelle økonomiske korrektioner over for forsikringstagerne til følge.

²⁵ Artikel 29 i Rådets direktiv 92/96/EØF af 10. november 1992 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende direkte livsforsikringsvirksomhed og om ændring af direktiv 79/267/EØF og 90/619/EØF (tredje livsforsikringsdirektiv).

Da Finanstilsynet som udgangspunkt ikke bedømmer civilretlige tvister, kan Finanstilsynet alene gribe ind i det økonomiske mellemværende mellem forsikringstagerne og en livsforsikringsvirksomhed i ganske særlige tilfælde. Sådanne særlige tilfælde vil være principielle og derfor skulle forelægges Det Finansielle Virksomhedsråd.

Hjemlen for Finanstilsynet til at drage en civilretlig konsekvens af forhold i aftalegrundlaget er ikke fastlagt. Den enkelte sag må vurderes konkret, hvorved sagens genstand og konsekvenserne heraf samt sagens øvrige omstændigheder tages i betragtning. En sådan konkret afgørelse vil bero på en juridisk fortolkning af bestemmelserne, hvor det ledende hensyn vil være, at Finanstilsynets primære opgave er at bidrage til, at de finansielle virksomheder lever op til deres forpligtelser. I alle andre tilfælde vil en afvigelse fra aftalegrundlaget give anledning til, at Finanstilsynet påbyder øgede hensættelser.

Bilag

Bilag 1 Lov om finansiel virksomhed §§ 20 og 21

§ 20. Det tekniske grundlag m.v. for livsforsikringsvirksomhed skal anmeldes til Finanstilsynet senest samtidig med, at grundlaget m.v. tages i anvendelse. Det samme gælder enhver efterfølgende ændring i de nævnte forhold. Anmeldelsen skal indeholde angivelse af

- 1)) de forsikringsformer, som selskabet agter at anvende,
- 2) grundlaget for beregning af forsikringspræmier, tilbagekøbsværdier og fripolicer,
- 3) regler for beregning og fordeling af realiseret resultat til forsikringstagerne og andre berettigede efter forsikringsaftalerne,
- 4) selskabets principper for genforsikring,
- 5) regler for oplysninger, som de forsikrings søgende skal afgive til bedømmelse af risikoforholdene,

6) grundlaget for beregning af livsforsikringshensættelser såvel for den enkelte forsikringsaftale som for selskabet som helhed og

7) regler, hvorefter pensionsordninger med løbende udbetalinger tegnet eller aftalt som obligatoriske ordninger i et forsikringsselskab eller en pensionskasse kan overføres fra eller til selskabet i forbindelse med overgang til anden ansættelse eller i forbindelse med virksomhedsoverdragelse eller virksomhedsomdannelse.

Stk. 2. Selskaber, der ikke tegner direkte livsforsikring, skal ikke foretage anmeldelse af det tekniske grundlag m.v. for livsforsikringsvirksomhed..

Stk. 3. Finanstilsynet kan fastsætte nærmere bestemmelser om de i stk. 1 nævnte forhold, herunder om og i hvilket omfang anmeldelserne skal være offentligt tilgængelige.

§ 21. De efter § 20, stk. 1, nr. 1-5, anmeldte forhold skal være betryggende og rimelige over for den enkelte forsikringstager og andre berettigede efter forsikringsaftalerne.

Stk. 2. De anmeldte regler for beregning og fordeling af realiseret resultat, jf. § 20, stk. 1, nr. 3, skal være præcise og klare og skal føre til en rimelig fordeling.

Stk. 3. Præmierne for nytegnede forsikringer skal være tilstrækkelige til, at forsikringsselskabet kan opfylde alle sine forpligtelser, således at der ikke vil være behov for systematisk og permanent tilførsel af andre midler.

Stk. 4. De beregningslementer (rentesatser, omkostningssatser og statistiske beregningslementer), der lægges til grund ved beregning af forsikringspræmier, tilbagekøbsværdier og fripolicer, skal vælges med forsigtighed. De beregningslementer, der lægges til grund ved beregning af livsforsikringshensættelser, skal fastsættes således, at de er i overensstemmelse med de regler, der er udstedt i medfør af § 196.

Stk. 5. Finanstilsynet kan fastsætte nærmere bestemmelser om de i stk. 1-4 nævnte krav.

Stk. 6. Såfremt kravene i stk. 1-4 eller i regler udstedt i medfør af denne lov ikke er opfyldt, skal Finanstilsynet påbyde livsforsikringsselskabet at foretage de fornødne ændringer i de i henhold til § 20 anmeldte forhold inden for en af Finanstilsynet fastsat tidsfrist. Bestemmelserne i § 274 finder tilsvarende anvendelse.

Bilag 2 Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 71 af 30. januar 2003 om kontributionsprincippet

I medfør af § 30, stk. 2, § 31, stk. 6, § 260, stk. 3, og § 261 i lov om forsikringsvirksomhed, jf. lovbekendtgørelse nr. 645 af 5. august 2002, fastsættes:

Anvendelsesområde

§ 1. Denne bekendtgørelse finder anvendelse på de regler for beregning og fordeling af realiseret resultat, som livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser skal anmelde i forbindelse med livsforsikringsvirksomhed, hvor forsikringstagerne og andre berettigede efter forsikringsaftalerne er berettigede til bonus, og hvor aftalerne er indgået med livsforsikringsselskaber eller tværgående pensionskasser, som har fået koncession af Finanstilsynet, jf. § 30, stk. 1, nr. 3, i lov om forsikringsvirksomhed. Bekendtgørelsen finder anvendelse på livsforsikringsaftaler i det omfang, at det ikke er aftalt, at det realiserede resultat beregnes og fordeles efter en anden nærmere angiven metode.

Realiseret resultat

§ 2. Ved realiseret resultat, jf. § 30, stk. 1, nr. 3, i lov om forsikringsvirksomhed, forstås regnskabsperiodens forsikringstekniske resultat, jf. bekendtgørelse om livsforsikringsselskabers og tværgående pensionskassers årsregnskaber, før:

- 1) overført investeringsafkast,
- 2) pensionsafkastskat,
- 3) tilskrivning af bonus,
- 4) ændringer i kollektivt bonuspotentiale og særlige bonushensættelser bortset fra ændringer, der skyldes forrentning af særlige bonushensættelser (type A) og
- 5) ændringer i bonuspotentiale på fripolicydelser, som er foretaget i medfør af § 6, stk. 2 eller 3.

Stk. 2. Den del af posterne i det forsikringstekniske resultat, der ikke vedrører de af bekendtgørelsen omfattede forsikringer og de forsikringer, hvor det er aftalt, at det realiserede resultat beregnes efter en nærmere angiven metode, medregnes ikke i beregningen af det realiserede resultat. I det omfang forsikringsselskabets eller pensionskassens beholdning af aktiver er opdelt, således at resultatet af investeringsvirksomheden vedrørende bestemte dele af beholdningen af aktiver skal tildeles bestemte dele af forsikringsbestanden eller egenkapitalen, foretages fordelingerne efter §§ 3-5 i overensstemmelse hermed.

Kontributionsprincippet

§ 3. På baggrund af det efter § 2 beregnede realiserede resultat, skal der foretages en beregning af den del af det realiserede resultat, der tilfalder bestanden af forsikringer i overensstemmelse med det beregningsmæssige kontributionsprincip, jf. § 4. Denne del af det realiserede resultat tilføres til de forsikringsmæssige hensættelser. Er det realiserede resultat negativt, kan de forsikringsmæssige hensættelser fraføres denne del i det omfang, dette er muligt, jf. § 6.

Det beregningsmæssige kontributionsprincip

§ 4. Den del af det realiserede resultat, der tilfalder bestanden af forsikringer, jf. § 3, stk. 1, skal, jf. § 31, stk. 2, i lov om forsikringsvirksomhed, beregnes således, at bestanden af forsikringer tildeles en andel af det realiserede resultat, som er rimelig i forhold til, hvorledes bestanden har bidraget til dette resultat.

Stk. 2. Selskabet skal i henhold til § 30, stk. 1, nr. 3, i lov om forsikringsvirksomhed til Finanstilsynet anmelde regler for beregning af den del af det realiserede resultat, der tilfalder egenkapitalen. Afkast af særlige bonushensættelser af type B behandles lige som egenkapital.

Stk. 3. Ved anmeldelse efter § 4, stk. 2, skal selskabet opdele egenkapitalens andel af det realiserede resultat i en andel relateret til forrentning af egenkapitalen, og en andel som afspejler omfanget af den risiko, som påhviler egenkapitalen. Det skal i anmeldelsen begrundes, hvorledes det anmeldte er rimeligt i forhold til den risiko, der påhviler egenkapitalen.

Stk. 4. Ved beregningen af andelen af det realiserede resultat til forsikringsbestanden henholdsvis egenkapitalen skal der tages hensyn til den tilførsel til de forsikringsmæssige hensættelser, der allerede er foretaget i perioden som følge af de antagelser med hensyn til rente, risiko og administrationsomkostninger, der er indeholdt i grundlaget for beregning af præmierne.

Stk. 5. Der må ikke ske en systematisk omfordeling af betydelig økonomisk størrelse mellem forsikringerne. Der må ikke fordeles en højere andel til egenkapitalen under hensyn til den risiko, som påhviler denne, jf. stk. 3, eller under hensyn til, at egenkapitalen tidligere har fået en lavere andel, end den kunne tilkomme efter stk. 2, med mindre denne højere andel tilsammen med de beløb, der fordeles til forsikringsbestanden i overensstemmelse med stk. 1, kan rummes i et positivt realiseret resultat for året.

Stk. 6. Selskabets anmeldelse efter § 4, stk. 2, kan indeholde regler, hvorefter tildelingen af egenkapitalens andel af det realiserede resultat ses over en årrække. Det skal i så fald fremgå af anmeldelsen, hvorledes selskabet vil forholde sig, såfremt årets realiserede resultat ikke har en størrelse, der muliggør, at egenkapitalen kan få den andel af det realiserede resultat, som principperne tilsiger. Såfremt selskabet er berettiget til efterfølgende at rette op på fordelingen, skal anmeldelsen indeholde regler for, hvorledes denne genopretning sker, og for hvilken forrentning egenkapitalens tilgodehavende er berettiget til.

Det fordelingsmæssige kontributionsprincip

§ 5. Fordelingen af midler til de enkelte forsikringer af den del af de realiserede resultater, der er fordelt til de forsikringsmæssige hensættelser, jf. § 3, stk. 1, skal ske under hensyntagen til, at bonus skal frigives på rimelig vis under forsikringernes løbetid, samt at bonuspotentialerne skal have en passende størrelse i forhold til selskabets forpligtelser og økonomiske situation i øvrigt, herunder egenkapital og aktivsammensætning.

Stk. 2. Fordelingen til de enkelte forsikringer skal afspejle, hvorledes de har bidraget til den bonus, der fordeles, herunder hvorledes forsikringer med forskellige karakteristika har bidraget. Der skal således ved denne fordeling tages fornødent hensyn til, hvorledes den bonus, der fordeles, stammer fra beregningsgrundlagets elementer, samt til de risici, forsikringerne indebærer, herunder forskellige renterisici.

Stk. 3. Det fordelingsmæssige kontributionsprincip skal være opfyldt over en årrække, idet fordelingen i det enkelte år skal foretages under fornødent hensyn til de tidligere års fordeling samt de kommende års tilsigtede fordeling af bonus til de enkelte forsikringer. Der kan herved ske en udjævning af fordelingen, jf. stk. 1. Der må ikke ske en systematisk omfordeling af betydelig økonomisk størrelse mellem forsikringerne.

Stk. 4. Fordelingen til de enkelte forsikringer kan foretages i løbet af året på baggrund af årets forventede realiserede resultat og størrelsen af kollektivt bonuspotentiale. Selskabet skal i henhold til § 30, stk. 1, nr. 3, i lov om forsikringsvirksomhed i så fald til Finanstilsynet anmelde regler for, hvorledes selskabet vil forholde sig, såfremt der er tildelt en andel af det realiserede resultat til forsikringstagerne, der overstiger, hvad beregningen efter § 3, stk. 1, giver anledning til.

§ 6. Er bidraget til det realiserede resultat fra forsikringsbestanden eller en del af denne negativt, kan kollektivt bonuspotentiale anvendes til dækning heraf, i det omfang det ikke fører til en omfordeling af betydelig økonomisk størrelse i forhold til, hvorledes forsikringerne har bidraget til kollektivt bonuspotentiale.

Stk. 2. Hvis forsikringernes negative bidrag ikke kan dækkes af kollektivt bonuspotentiale fra de forsikringer, som det negative bidrag stammer fra, kan bonuspotentiale på fripolicydelser fra disse forsikringer anvendes.

Stk. 3. Hvis det har været nødvendigt at anvende bonuspotentiale på fripolicydelser som anført i stk. 2, skal positive bidrag fra disse forsikringer til et efterfølgende realiseret resultat anvendes til genetablering af bonuspotentiale på fripolicydelser, før der kan ske anden anvendelse af sådanne positive bidrag.

Stk. 4. Hvis dækning af forsikringernes negative bidrag ikke kan ske i overensstemmelse med kontributionsprincippet ved anvendelse af kollektivt bonuspotentiale eller bonuspotentiale på fripolicydelser fra de forsikringer, som har bidraget negativt, eller ved anvendelse af selskabets eller pensionskassens egenkapital, skal den ansvarshavende aktuar, jf. § 89 i lov om forsikringsvirksomhed, indberette dette til Finanstilsynet.

Beskatning

§ 7. De i §§ 2-6 anførte beregninger af realiseret resultat og bidrag hertil foretages før beskatning, herunder selskabsskat og pensionsafkastbeskatning. Beskatningen fordeles efterfølgende på de relevante andele.

Straffebestemmelser

§ 8. Forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse af §§ 2-7 straffes med bøde.

Stk. 2. For Grønland gælder § 261 i lov om forsikringsvirksomhed, som sat i kraft ved anordning om ikrafttræden for Grønland af lov om forsikringsvirksomhed.

Ikrafttræden

§ 9. Denne bekendtgørelse træder i kraft den 12. februar 2003. Selskaber, der i henhold til § 83, stk. 2, i Finanstilsynets bekendtgørelse af 13. december 2001 om livsforsikringsselskabers og tværgående pensionskassers årsregnskaber vælger at opgøre og opdele de forsikringsmæssige hensættelser i årsregnskabet for regnskabsåret 2002 i overensstemmelse med Finanstilsynets bekendtgørelse af 13. december 2001 om livsforsikringsselskabers og tværgående pensionskassers årsregnskaber, skal beregne og fordele det realiserede resultat for regnskabsåret 2002 i overensstemmelse med denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 1221 af 17. december 2002 om kontributionsprincippet ophæves. Dog finder § 9, stk. 2, fortsat anvendelse, således at bekendtgørelse nr. 59 af 29. januar 2001 om kontributionsprincippet finder anvendelse, indtil nærværende bekendtgørelse finder anvendelse, jf. stk. 1.

Finanstilsynet, den 30. januar 2003

Henrik Bjerre-Nielsen

/Charlotte Møller

Bilag 3 Finanstilsynets afgørelse af 18. december 2001

I skrivelse af 26. oktober 2001 meddelte Finanstilsynet, at fra det tidspunkt, hvor rækkevidden af det beregningsmæssige kontributionsprincip blev fastlagt, skulle fordelingen af det realiserede resultat mellem egenkapitalen og de forsikringsmæssige hensættelser, herunder bonusudjævningshensættelserne, foretages i overensstemmelse med kontributionsprincippet for alle selskaber omfattet af § 31 i lov om forsikringsvirksomhed, herunder de tværgående pensionskasser. Det blev samtidig anført, at der netop for de tværgående pensionskasser endnu ikke var taget stilling til, om det i 1996 var fastslået, om det beregningsmæssige kontributionsprincip gjaldt for pensionskasserne, eller om dette først var blevet fastslået ved udarbejdelsen af kontributionsbekendtgørelsen i begyndelsen af 2001.

I forlængelse heraf skal det hermed meddeles, at Finanstilsynet nu har vurderet, at det ikke med tilstrækkelig sikkerhed kan anses for fastlagt i 1996, at det beregningsmæssige kontributionsprincip var gældende for de tværgående pensionskasser. På denne baggrund vil Finanstilsynet først ved regnskabsaflæggelsen for 2001 kræve for de tværgående pensionskassers vedkommende, at den del af det realiserede resultat, der i overensstemmelse med kontributionsprincippet tilfalder forsikringsbestanden, fuldt ud tilskrives de forsikringsmæssige hensættelser og ikke egenkapitalen.

Bilag 4 Finanstilsynets afgørelse af 26. oktober 2001

Følgende brev er sendt til samtlige livsforsikringselskaber og tværgående pensionskasser den 26. oktober 2001

Efter § 30, stk. 1, nr. 3, i lov om forsikringsvirksomhed skal livsforsikringselskaber, herunder tværgående pensionskasser. I det følgende benævnes livsforsikringselskaberne og de tværgående pensionskasser blot "selskaberne"., have anmeldt "regler for beregning og fordeling af realiseret resultat til forsikringstagerne og andre berettigede efter forsikringsaftalerne", og efter § 31, stk. 2, gælder, at "De anmeldte regler for beregning og fordeling af realiseret resultat, jf. § 30, stk. 1, nr. 3, skal være præcise og klare og skal føre til en rimelig fordeling." Principperne for den rimelige fordeling er nærmere præciseret i lovbemærkningerne til § 31, jf. lov nr. 363 af 18. maj 1994, samt i kontributionsbekendtgørelsen (Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 59 af 29. januar 2001 om kontributionsprincippet).

Kontributionsprincippet, dvs. princippet om den rimelige fordeling af det realiserede resultat, skal efter bekendtgørelsen være opfyldt over en årrække, og ikke nødvendigvis år for år. Der kan således være år, hvor egenkapitalen får en mindre andel af det realiserede resultat, end hvad der rimeligvis kunne tilkomme den, hvilket der så kan kompenseres for ved en højere egenkapitalforrentning sidenhen. Dette kan for eksempel være nødvendigt i et år med et ringe afkast af investeringerne for at kunne leve op til forpligtelserne eller en tilstræbt bonusrente. Det er imidlertid Finanstilsynets fortolkning, at en eventuelt højere andel til egenkapitalen forudsætter, at der er et positivt realiseret resultat at tage det fra. Det kan ikke ske ved at tilbageføre egenkapitalen midler, der tidligere er henlagt i bonusudjævningshensættelserne.

Finanstilsynet er imidlertid af Forsikring & Pension blevet gjort opmærksom på, at nogle selskaber har forstået bestemmelsen om måling over en årrække således, at der kunne tilbageføres midler fra bonusudjævningshensættelserne til egenkapitalen, når blot egenkapitalforrentningen målt over en årrække ikke derved blev urimelig høj. På baggrund af denne opfattelse har en række selskaber anført, at man i en årrække har henlagt mere i bonusudjævningshensættelserne, end man ville have gjort, såfremt man havde været opmærksom på tilsynets fortolkning vedrørende tilbageførelse. Tilsynets fortolkning er begrundet dels i regnskabsmæssige forhold og dels i hensynet til gennemsigtige forhold for forsikringstagerne.

Regnskabsmæssigt opføres bonusudjævningshensættelserne under de forsikringsmæssige hensættelser, som indeholder værdien af forpligtelserne over for forsikringstagerne - såvel forpligtelserne i forhold til de garanterede ydelser som forpligtelserne til fremtidig bonustilskrivning. Såfremt midler henlagt i bonusudjævningshensættelserne kan tilbageføres til egenkapitalen, kan midlerne ikke siges at modsvare en forpligtelse over for forsikringstagerne, og placeringen under de forsikringsmæssige hensættelser ville ikke være retvisende. Værdien af forpligtelserne skal være kendt ved aflæggelsen af regnskabet, og der skal derfor på dette tidspunkt være foretaget en endelig fordeling af det realiserede resultat.

Fortolkningen hænger tillige sammen med hensynet til gennemsigtige forhold for forsikringstagerne. Tilsynet finder det ikke rimeligt, hvis der først foretages en fordeling af det realiserede resultat, hvorved der tages stilling til, hvilke midler der skal tilføres forsikringsbestanden henholdsvis egenkapitalen, og denne fordeling derefter senere kan omgøres ved at fraføre midler fra bonusudjævningshensættelserne og til egenkapitalen.

På baggrund af den praksis, som selskaberne har ført, og den retsopfattelse som selskaberne har haft, finder tilsynet det rimeligt, at selskaberne får mulighed for at foretage rimelige korrektioner, uanset at et kontributionsprincip har været gældende gennem perioden fra 1989, hvor bonusudjævningshensættelserne blev introduceret i regnskaberne. Tilsynet lægger herved vægt på, at der gennem perioden er sket en gradvis ændring og præcisering af kontributionsprincippet, og at dette også har afspejlet sig i tilsynets håndhævelse af reglen.

Endvidere skal det fremhæves, at den skarpe adskillelse mellem egenkapital og kundemidler (bonusudjævningshensættelser), som fastslås ovenfor, nødvendiggør, at selskabernes ledelser i højere grad end hidtil må være opmærksomme på spørgsmål om kapitalfremskaffelse og solvens. Der er derfor behov for at få fastlagt et udgangspunkt for disse overvejelser. Da den nedenfor foreslåede accept af mulighed for en korrektion af tidligere praksis må betegnes som en fremskyndelse af fremtidig egenkapitalforrentning, lægges der vægt på, at korrektionen sker som en éngangsforeteelse, som skal foregå, senest når selskaberne overgår til aflæggelse af regnskaber på grundlag af markedsværdier på passivside. Når dette skæringspunkt fremhæves, skyldes det, at spørgsmål om forrentning af forsikringstagernes midler henholdsvis egenkapitalen vil få en meget mere central rolle, jf. således arbejdet med at udarbejde regler om egenkapitalforrentningsnøgletal.

Det skal på denne baggrund meddeles, at Finanstilsynet ikke vil modsætte sig, at selskaberne foretager en rimelig éngangskorrektion af tidligere års praksis for fordeling af midler mellem egenkapital og bonusudjævningshensættelser tilbage til 1989.

Det skal understreges, at selskaberne ikke behøver at udnytte ovennævnte mulighed, men at de i stedet i overensstemmelse med kontributionsbekendtgørelsen kan korrigere de seneste års manglende forrentning af egenkapitalen. Dette skal i givet fald ske i overensstemmelse med det ovenfor nævnte princip om, at egenkapitalforrentningen alene skal ske på baggrund af et positivt realiseret resultat i selskabet.

Den korrektion, som selskaberne får mulighed for at foretage, er undergivet nogle betingelser/forudsætninger.

For det første må det klart fastslås, at korrektionerne sker på ledelsens ansvar. Dette - sædvanligvis selvfølgelig - bør understreges, idet der kan være konkrete forhold, som begrænser dispositionsfriheden.

Det må eksempelvis overvejes, om en forøget egenkapitalforrentning med tilbagevirkende kraft er forenelig med, at et selskab i sin markedsføring måtte have anvendt en lav egenkapitalforrentning for at tiltrække forsikringstagere. Der kan også være andre forhold, som må indgå i overvejelserne. For det andet må der være begrænsninger for, hvor meget selskaberne kan korrigere. Har selskaberne anmeldt en regel om egenkapitalforrentning til tilsynet, skal sådanne anmeldelser som udgangspunkt respekteres. Dette gælder ligeledes, såfremt selskaberne på anden måde har tilkendegivet, hvilken forrentning de vil anvende. - Der vil imidlertid formentlig være tilfælde, hvor der intet er anmeldt eller tilkendegivet.

I disse tilfælde må vurderingen ske på baggrund af regler, som selskaberne kan sandsynliggøre, at de ville have fulgt. Er en regel f.eks. indført fra 1996, kan den formentlig også finde anvendelse for perioden forud, medmindre der er konkrete holdepunkter for andet.

Det skal bemærkes, at tilsynet ikke har vurderet eventuelle skattemæssige konsekvenser af overførsler mellem egenkapitalen og bonusudjævningshensættelserne.

Som der er selskaber, der har henlagt for meget i bonusudjævningshensættelserne, er der omvendt en række selskaber, primært pensionskasser, der har tilskrevet egenkapitalen en høj forrentning i forhold til kontributionsprincippet.

For sådanne selskaber vil der som udgangspunkt skulle rettes op herpå i overensstemmelse med kontributionsprincippet. Den fordeling, der er foretaget af det realiserede resultat mellem egenkapital og de forsikringsmæssige hensættelser, siden det beregningsmæssige kontributionsprincips rækkevidde blev klarlagt, skal indgå i vurderingen af genopretningen. Det beregningsmæssige kontributionsprincip blev generelt klarlagt af Forsikringsrådet i 1996, jf. Finanstilsynets beretning for 1996, side 149-50. For de tværgående pensionskasser er der dog endnu ikke taget endelig stilling til, om det i 1996 var fastslået, at det beregningsmæssige kontributionsprincip også gælder for dem, eller om dette først blev fastslået ved udarbejdelsen af kontributionsbekendtgørelsen i begyndelsen af 2001. For de tværgående pensionskasser er der altså endnu ikke taget stilling til, om det anførte om en genopretning skal vedrøre perioden siden regnskabsaflæggelsen for 1996 eller først fra primo 2001.

På baggrund af ovennævnte principper vil konkrete sager blive afgjort af Finanstilsynet under hensyntagen til eventuelle særlige forhold.

Bilag 5 Finanstilsynets afgørelse af 6. februar 2002

Med brev af 26. oktober 2001 til alle livsforsikringselskaber og tværgående pensionskasser præciserede Finanstilsynet kontributionsprincippet. Det blev fastslået, at selskaberne ikke længere kan overføre midler fra bonusudjævningshensættelserne til egenkapitalen.

Af brevet fremgår det, at selskaberne kan foretage en rimelig korrektion af egenkapitalen, enten som en engangskorrektion eller løbende over de kommende år. Korrektionen af egenkapitalen sker på ledelsens ansvar. Såfremt et selskab har anmeldt eller på anden vis tilkendegivet en regel for forrentning af egenkapitalen, skal denne regel som udgangspunkt respekteres. Tilsynet vil konkret tage stilling til de enkelte sager. Det fremgår videre, at såfremt et selskab ikke har anmeldt eller tilkendegivet en regel, kan selskabet foretage korrektionen ud fra regler, som selskaberne kan sandsynliggøre, at de ville have fulgt. Dette indebærer, at selskaber, der har anmeldt eller tilkendegivet regler for forrentningen kan blive stillet ringere end de selskaber, der ikke har anmeldt eller tilkendegivet regler.

For at imødegå dette har Finanstilsynet efter møde i Det Finansielle Virksomhedsråd fastlagt en metode for fastsættelse af en rimelig korrektion. Selskaber, der har anmeldt/ tilkendegivet regler, får således mulighed for med tilbagevirkende kraft at ændre periodiseringsprincip for beregningsmodellen og gennemføre denne ændring ved en engangskorrektion (eller løbende over de kommende år, jf. nærmere herom nedenfor).

En række livsforsikringselskaber har hidtil beregnet forrentningen af deres egenkapital på grundlag af typisk kontorenten. Disse selskaber kan foretage en teknisk korrektion af egenkapitalen. Korrektionen skal afspejle den forrentning, som et selskab kan siges at have til gode som følge af, at forrentning med kontorenten over perioden kan have givet en lavere forrentning end forrentning med det faktisk realiserede investeringsafkast.

Korrektionen skal beregnes efter følgende retningslinier:

- 1) De hidtil anvendte regler for beregning af forrentning af egenkapital benyttes.
- 2) For hvert år beregnes egenkapitalforrentningen ud fra den anmeldte/anvendte regel ved anvendelse af det i regnskabet anførte "Overført investeringsafkast efter PAL/RAL" (post 13 i resultatopgørelsen, jf. § 20 i Bekendtgørelse om livsforsikringselskabers og tværgående pensionskassers årsregnskaber af 13. december 2001). Reguleringer direkte på balancen som følge af skift i værdiansættelsesprincipper indregnes i investeringsafkastet i den udstrækning, egenkapitalen ikke har fået sin forholdsmæssige andel heraf.
- 3) For hvert år beregnes endvidere egenkapitalforrentningen ud fra den anmeldte/anvendte regel ved anvendelse af kontorenten.
- 4) For hvert år beregnes differencen mellem 2) og 3). Differencen forrentes frem til tidspunktet for engangskorrektionen med en rimelig rente, fx med selskabets løbende investeringsafkast i pct.

De valgte revisorer og den ansvarshavende aktuar skal attestere, at beregningen er foretaget efter de angivne principper.

Egenkapitalen korrigeres ved, at differencebeløbet ultimo 2001 overføres fra bonusudjævningshensættelserne til egenkapitalen som en engangskorrektion, enten primo 2002 eller senest når selskabet overgår til markedsværdier på passivside.

Selskabet skal i henhold til § 124, stk. 2, i lov om forsikringsvirksomhed oplyse i årsregnskabet for 2001, at der primo 2002 foretages en engangskorrektion i forbindelse med skift af regnskabsprincip. I forbindelse hermed skal det oplyses, med hvilket beløb egenkapitalen forventes ændret som følge af engangskorrekturen.

Korrekturen kan, hvis det ikke er muligt at foretage den på én gang, foretages løbende over de kommende år, når det realiserede resultat tillader det. I dette tilfælde overføres beløbet til "skyggekontoen" (jf. § 79 a i Bekendtgørelse om livsforsikringsselskabers og tværgående pensionskassers årsregnskab af 13. december 2001).

Primo 2002 overgår alle selskaber til at værdiansætte obligationer til markedsværdi fremfor ved matematisk kursopskrivning. Denne værdiregulering skal posteres som en selvstændig regulering på primobalancen. Egenkapitalen reguleres med det beløb, der tilfalder egenkapitalen i medfør af selskabets anmeldte egenkapitalforrentningsregel. Hvis det ikke har været muligt at gennemføre korrekturen som en engangskorrektion, kan skyggekontoen nedbringes i forbindelse med fordelingen af værdireguleringen ved overgangen til markedsværdier. Den resterende del opføres under bonusudjævningshensættelser/kollektivt bonuspotentiale.

Nogle selskaber har oplyst egenkapital til markedsværdi i årsregnskaberne og har anmeldt eller tilkendegivet en egenkapitalforrentningsregel på grundlag af egenkapitalen til markedsværdi. Disse selskaber kan foretage korrekturen ved at opgøre investeringsresultatet efter PAL/RAL på grundlag af nøgletal 2 og beregne egenkapitalens faktiske forrentning på grundlag af egenkapitalen opgjort til markedsværdi. I dette tilfælde foretages engangskorrekturen også ved at overføre differencebeløbet ultimo 2001 til egenkapitalen fra bonusudjævningshensættelserne - begge opgjort til markedsværdi.

Finanstilsynet skal for god ordens skyld bemærke, at tilsynet ikke hermed har taget stilling til rimeligheden af selskabernes hidtil anvendte regler for beregning af egenkapitalens forrentning.

Bilag 6 Finanstilsynets afgørelse af 26. marts 2004 vedr. tegningsgrundlag for bonustillægfsforsikringer

15. juni 2004: Sagen er indbragt for Erhvervsankenævnet.

Sagsfremstilling

Selskabet havde anmeldt ændrede regler for beregning af bonustillægfsforsikringer, herunder følgende regel:

"[...]indtil videre gælder:

For forsikringer med forsikringsdele på grundlag med over 4% p.a. i teknisk rente beregnes bonustillægfsforsikringer på det for forsikringen anvendte tekniske grundlag med teknisk rente 0,4785% p.a. (svarende til en opgørelsesrente på 0% p.a.)".

Afgørelse/Begrundelse

Finanstilsynet finder, at den anmeldte regel er i strid med rimeligheds-princippet, jf. § 21 i lov om finansiel virksomhed.

Tilsynets afgørelse er begrundet i følgende forhold:

1. Tegningsgrundlaget for den optjente bonus vil med reglen afhænge af hvilken bonusanvendelse, der er aftalt på policen, uanset at øvrige forhold måtte være identiske. De kunder, der har valgt at få udbetalt bonus kontant, får med ændringen en fordel i forhold til de kunder, der har aftalt, at bonus anvendes til køb af tillægfsforsikring. Dette skyldes, at de kunder, der har valgt at få udbetalt bonus kontant, kan indskyde den udbetalte bonus på nyttegningsgrundlaget, dvs. 2 % grundlaget. De kunder, der har aftalt, at bonus anvendes til køb af tillægfsforsikringer, har med den anmeldte regel ikke denne mulighed. Forskellig bonusanvendelse indebærer - isoleret set - ingen forskel i selskabets risiko. Risikoen afhænger af det tegningsgrundlag, hvorpå bonus – uanset anvendelse - indskydes. I lyset af, at forsikringstagerne ikke omkostningsfrit har mulighed for at foretage et nyt valg for så vidt angår bonusanvendelsen, jf. punkt 3 nedenfor, indebærer reglen således en urimelig forskelsbehandling mellem forsikringstagere, der har valgt forskellig bonusanvendelse.

2. Den anførte regel gælder ikke for eksisterende forsikringer, hvor alle forsikringsdele har en teknisk rente lavere end 4 procent. For disse forsikringer anvender selskabet en teknisk rente på 2 % for bonustillægfsforsikringer og præmieforhøjelser. Reglen gælder heller ikke for nye forsikringer. Nye forsikringer tegnes med en teknisk rente på 2 % og en teknisk rente på 2 % for bonustillægfsforsikringer og præmieforhøjelser. Forsikringstagere med en teknisk rente over 4 % stilles således ringere end forsikringstagere med en teknisk rente på under 4 %, uagtet at selskabets risiko forbundet med disse bonustillægfsforsikringer er ens.

3. Ifølge det til Finanstilsynet oplyste, har selskabet ikke indhentet samtykke fra de berørte kunder til, at selskabet ved beregning af bonustillægfsforsikringer for deres forsikringer anvender et teknisk grundlag med teknisk rente 0,4785 % p.a. (svarende til en opgørelsesrente på 0 % p.a.). De forsikringstagere, hvis forsikringer er omfattet af den omtalte anmeldelse, kan ikke protestere mod denne ændring, uden at de med store omkostninger skal ophæve kontrakterne.

Det er selskabets ansvar at vurdere, om det er betryggende at tilskrive bonus og i hvilket omfang,

der kan tilskrives bonus. Hvis der tilskrives bonus, skal det ske i overensstemmelse med det med kunderne aftalte og i overensstemmelse med lovgivningens rimelighedsprincip.

Bilag 7 Finanstilsynets afgørelse af 27. december 2001

Finanstilsynet udsendte den 11. oktober 1999 et brev til samtlige livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser i anledning af fastsættelse af maksimal opgørelsesrente. I dette brev blev bl.a. anført følgende:

"For forsikringer, der indeholder flere rentegarantier, og hvor der er en årlig rentegaranti, behandles hver garanteret del for sig. Hvis en forsikring imidlertid alene indeholder en ydelsesgaranti og ikke en garanti om årlig forrentning af de enkelte forsikringsdele med forskellige renteforudsætninger, vil en gennemsnitlig rente kunne lægges til grund i forhold til spørgsmålet om behovet for forøgelse af hensættelserne."

Finanstilsynet har siden overvejet, hvorvidt det anførte bør være gældende i alle situationer, og arbejdet med regnskaber til markedsværdi har vist, at anvendelsen af en gennemsnitlig rente ikke kan tillades i de tilfælde, hvor det vil betyde en anvendelse af bonuspotentialerne for fremtidige præmier.

Spørgsmålet har herefter været forelagt Det Finansielle Virksomhedsråd. På denne baggrund skal Finanstilsynet udtale følgende:

I tilfælde af behov for styrkelse af livsforsikringshensættelserne kan det tillades, at hensættelserne for hver enkelt forsikringsaftale beregnes med udgangspunkt i den enkelte forsikringsaftales gennemsnitlige grundlagsrente, hvis følgende forudsætninger er opfyldte:

- De midler, der indgår på en lavere grundlagsrente end den oprindeligt for forsikringen gældende, er midler, der kan betragtes som en integreret del af den oprindelige forsikringsaftale, herunder bonustilskrivning og obligatoriske indbetalinger.
- Der er ikke eksplicit i aftalen, bonusregulativet eller i andet materiale stillet forsikringstageren i udsigt, at bonus anvendes til køb af tillæggsforsikringer med samme aftalevilkår som den oprindelige forsikring.

I øvrige situationer, herunder for nye indbetalinger, der ikke er en integreret del af den oprindelige aftale, skal hensættelserne beregnes særskilt, medmindre andet er aftalt, selv om midlerne er indbetalt eller indbetales under samme policenummer.

Selskaberne skal på denne baggrund sørge for, at det for så vidt angår fremtidige nye indbetalinger registreres, hvorvidt der er tale om indbetalinger, der kan betragtes som en integreret del af den oprindelige forsikringsaftale.

Det skal yderligere understreges, at når der i overensstemmelse med ovenstående kan modregnes ved at anvende bonus på policedelen med lav grundlagsrente til at dække styrkelse af policedelen med høj grundlagsrente, er det alene bonuspotentialet på fripolicydelser, der kan anvendes, og ikke bonuspotentialet på fremtidige præmier.

Bilag 8 Indholdet af Finanstilsynets brev af 2. maj 2001 til Forsikring & Pension

På Forsikringsrådets møde den 24. april 2001 orienterede Finanstilsynets direktør om en afgørelse af 20. april 2001, som tilsynet havde truffet over for Juristernes og Økonomernes Pensionskasse. Kopi af afgørelsen blev uddelt. Finanstilsynet må på grund af tavshedspligten ikke offentliggøre selve afgørelsen, men pensionskassen - som på anmodning selv videregiver kopi af afgørelsen - har ikke indvendinger imod, at tilsynet citerer det nedenfor kursiverede, som er af generel karakter.

Af afgørelsen fremgår bl.a., at : "Pensionskassen er på denne baggrund efter tilsynets opfattelse uden den enkeltes udtrykkelige accept afskåret fra at ændre i bonusanvendelsen med henblik på at anvende bonus til at øge hensættelserne på de enkelte forsikringsaftaler ("styrke grundlaget"), uden at pensionen forøges. Bonus skal frigives i rimelig tid og komme medlemmerne til gode, mens forsikringsaftalerne løber. Tilsynet finder det i strid med § 31, stk. 2, i LFV, hvis medlemmerne måtte se frem til fastfrosne pensioner gennem en årrække, medmindre det skyldes, at der ikke optjenes bonus, fordi det er nødvendigt for pensionskassen at henlægge overskuddet for at sikre, at de garanterede ydelser kan udbetales."

På Forsikringsrådets møde blev det tilkendegivet af forsikrings- og pensionsbranchens repræsentanter, at den sidste sætning i det citerede afsnit fra afgørelsen - dvs. fra ordene "Tilsynet finder det i strid med ..." - skabte en vis bekymring i branchen, idet mange selskaber i de seneste år har indført nye bonussystemer, hvori der indgår en såkaldt styrkelse af hensættelserne - uden at forsikringsydelseerne samtidigt forøges tilsvarende. Man fandt det vanskeligt umiddelbart at vurdere rækkevidden af den nævnte sidste sætning.

For god ordens skyld skal Finanstilsynet derfor uddybe, hvad der er tilsigtet med det ovenfor citerede afsnit:

Bonus skal i medfør af § 31, stk. 2, i LFV, frigives indenfor rimelig tid, og den skal komme forsikringstagerne til gode, mens forsikringsaftalerne løber - sædvanlig bonustilskrivning. Der kan dog være perioder, hvor det ikke vil være betryggende at tilskrive bonus, fordi det er nødvendigt for forsikrings-selskabet eller den tværgående pensionskasse at henlægge de optjente midler til bonusudjævningshensættelserne for at forøge sikkerheden for, at garanterede ydelser kan betales.

I en sådan periode, hvor det ikke anses for betryggende at tilskrive bonus på sædvanlig vis, er der imidlertid ikke noget til hinder for - uden den enkelte forsikringstagers samtykke - at midler i stedet for at blive henlagt til bonusudjævningshensættelserne tilskrives forsikringstagerne løbende med betingelser, der f.eks. gør, at de tilskrevne beløb kan fraføres forsikringstagerne igen. Det forudsættes, at ingen forsikringstager bliver stillet dårligere, end hvis de optjente midler var blevet henlagt til bonusudjævningshensættelserne.

Det skal her understreges, at man i den nævnte situation skal være særlig opmærksom på kravene om information til forsikringstagerne i henhold til informationsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 609 af 14. juli 1995).

Eventuelle henvendelser vedrørende denne skrivelse bedes rettet til vicedirektør Erik Johansen eller chefaktuar Klaus Grünbaum.

Erik Johansen

/ Klaus Grünbaum

Bilag 9 Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 609 af 14. juli 1995 om information fra forsikringsselskabet til forsikringstager ved indgåelse af livsforsikringsaftale

I medfør af § 256 a, stk. 2, i lov om forsikringsvirksomhed, jf. lovbekendtgørelse nr. 963 af 29. november 1994, fastsættes:

§ 1. Denne bekendtgørelses regler om livsforsikringsselskaber finder anvendelse på forsikringsselskabers og tværgående pensionskassers livsforsikringsvirksomhed her i landet.

§ 2. Ved den forsikringsøgende forstås den, der ønsker at være forsikringstager, jf. dog stk. 3.

Stk. 2. Ved forsikringstageren forstås den, der med forsikringsselskabet har sluttet aftale om tegning af forsikring, jf. dog stk. 3.

Stk. 3. I pensionsordninger, der er omfattet af kapitel 1 i lov om beskatningen af pensionsordninger m.v., forstås ved forsikringstageren den, der er forsikret og er ejer af forsikringen.

§ 3. Inden en livsforsikringsaftale indgås, jf. dog § 9, skal forsikringsselskabet give den forsikringsøgende følgende oplysninger om forsikringsselskabet og om retsgrundlaget:

- 1) Selskabets navn og juridiske form.
- 2) Angivelse af, i hvilket land selskabets hjemsted er beliggende, og i givet fald i hvilket land den filial, med hvilken aftalen indgås, er beliggende.
- 3) Hovedsædets adresse samt i givet fald adressen på den filial, som aftalen indgås med.
- 4) Generelle angivelser vedrørende den skatteordning, der gælder for den pågældende art police.
- 5) Bestemmelser vedrørende behandling af klager vedrørende aftalen fra forsikringstagerne, de sikrede eller de af aftalen begunstigede, herunder om der findes en klageinstans, uden at dette berører forsikringstagerens adgang til at anlægge retssag.
- 6) Den lovgivning, der skal gælde for aftalen, hvis parterne ikke kan vælge frit, eller, når parterne frit kan vælge lovgivning, den lovgivning, forsikringsselskabet foreslår.

§ 4. Inden en livsforsikringsaftale indgås, jf. dog § 9, skal forsikringsselskabet give den forsikringsøgende følgende oplysninger om forsikringsaftalens primære indhold:

- 1) Definition af de enkelte forsikringsydelser og valgmuligheder.
- 2) Forsikringsaftalens løbetid.
- 3) Betingelser for indbetaling af præmier, herunder over hvilken årrække.
- 4) Forsikringsydelsernes størrelse og præmien for ydelserne.
- 5) Omkostningsbelastning.
- 6) Angivelse af i hvilket omfang og på hvilken måde størrelsen eller reglerne for fastsættelse af størrelsen af ydelser, præmier m.v. er garanteret.
- 7) Generelle angivelser vedrørende de bonusregler, der gælder for forsikringsaftalen.
- 8) Betingelser for opsigelse af forsikringsaftalen og for udøvelse af opsigelsesretten.
- 9) Generelle angivelser vedrørende reglerne for beregning af tilbagekøbsværdi og fripoliceværdi og arten af de hertil knyttede garantier.

§ 5. Ved ændringer under forsikringsaftalens løbetid i de i § 3, nr. 1-3, og de i § 4 nævnte forhold skal forsikringsselskabet oplyse forsikringstageren herom.

Stk. 2. Forsikringsselskabet skal hvert år give forsikringstageren oplysninger om størrelsen af forsikringsydelserne samt om bonussituationen. For forsikringer, der ikke er under udbetaling, skal der tillige gives oplysninger om størrelsen af tilbagekøbsværdi og fripoliceværdi. Det vil dog være

tilstrækkeligt at angive størrelsen af den til forsikringen tilknyttede livsforsikringshensættelse samt generelle angivelser vedrørende beregning af fripolicyværdi og tilbagekøbsværdi.

§ 6. Såfremt selskabet forelægger den forsikrings søgende eller forsikringstageren prognoser om fremtidig bonus m.v., skal det klart fremgå, at prognoserne ikke er garanterede, og på hvilke forudsætninger prognoserne baseres.

§ 7. For livsforsikringsaftaler tilknyttet investeringsfonde (forsikringsklasse III) skal forsikrings selskabet, inden en forsikringsaftale indgås, jf. dog § 9, og ved ændringer under forsikringsaftalens løbetid give den forsikrings søgende eller forsikringstageren oplysninger med angivelse af anvendte referenceværdier i forsikringsaftalen samt angivelse af arten af de aktiver, forsikringsaftalen er baseret på.

§ 8. De i denne bekendtgørelse nævnte oplysninger skal være klart og præcist formuleret og skal forelægges den forsikrings søgende eller forsikringstageren skriftligt på dansk.

Stk. 2. Oplysningerne kan dog affattes på et andet sprog, hvis den forsikrings søgende eller forsikringstageren anmoder derom.

§ 9. Ved indgåelse af en forsikringsaftale uden skriftlig begæring fra den forsikrings søgende, hvor forsikringsaftalen træder i kraft straks, skal den information, der efter denne bekendtgørelse skal gives inden forsikringsaftalen indgås, dog først gives umiddelbart efter forsikringsaftalens indgåelse.

Stk. 2. I tilfælde, hvor der slutes aftale om tegning af forsikring umiddelbart i forbindelse med begæring herom, finder stk. 1 tilsvarende anvendelse.

§ 10. For gruppelivsforsikring gælder bestemmelserne i denne bekendtgørelse i forholdet mellem aftaleparterne.

Stk. 2. Den i medfør af denne bekendtgørelse krævede information udleveres til det enkelte gruppemedlem af forsikrings selskabet, af et administrationsselskab eller af grupperepræsentanten.

§ 11. Finanstilsynet kan dispensere fra bestemmelserne i denne bekendtgørelse for forsikringer, der er tegnet før bekendtgørelsens ikrafttræden, for præmiebetalte forsikringer, hvor den årlige præmieindbetaling ikke overstiger 1.000 kr., samt for præmiefri forsikringer, hvor fripolicyværdien ikke overstiger 10.000 kr. For aktuelle forsikringer skal der dog altid gives information ved ændringer i de udbetalte ydelser.

§ 12. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. august 1995.

Finanstilsynet, den 14. juli 1995

Eigil Mølgaard

/ Frank Rasmussen